

Analiza ponude ruralnog turizma u Središnjoj Istri

Zaharija, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:649587>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FAKULTET ZA MENADŽMENT
U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
OPATIJA, HRVATSKA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij

KATARINA ZAHARIJA

Analiza ponude ruralnog turizma u Središnjoj Istri

The analysis of rural tourism in Central Istria

Diplomski rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij
Menadžment u turizmu

Analiza ponude ruralnog turizma u Središnjoj Istri

The analysis of rural tourism in Central Istria

Diplomski rad

Kolegij:	Turističko planiranje i razvoj	Student:	Katarina Zaharija
Mentor:	Prof. dr. sc. Dora Smolčić Jurdana	Matični broj:	Ds3875/22.

Opatija, srpanj 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Katarina Zaharija

(ime i prezime studenta)

ds3875/22.

(matični broj studenta)

Analiza ponude ruralnog turizma u Središnjoj Istri

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, _____ 19.7.2023. _____

K. Zaharija

Potpis studenta

Sažetak

Ruralni turizam selektivni je oblik turizma koji se razvija iz poljoprivredne djelatnosti i uključuje proizvodnju domaćih proizvoda (najčešće prehrambenih proizvoda). Republika Hrvatska većinskim je dijelom ruralna zemlja, što pruža veliku mogućnost za daljnji razvoj ovog oblika turizma. Kao turistički najrazvijenije područje navodi se Istarska županija sa sve većim brojem posjetitelja i stalnim porastom u prihodima od turizma. Turistička ponuda Istarske županije u stalnom je razvoju te se prilagođava novim turističkim trendovima današnjice. Upravo iz tog razloga, to područje uključuje različite oblike turizma, od kojih je jedan ruralni turizam. U seoskim dijelovima Istarske županije ruralni turizam doživljava svoj procvat početkom 21. stoljeća obnovom i gradnjom ruralnih kuća za odmor, ruralnih obiteljskih hotela, soba, apartmana, kao i otvaranjem agroturizama i pokretanjem obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava (OPG). Najrazvijenijim područjem ruralnog turizma u Istri smatra se klaster Središnje Istre koji uključuje grad Pazin i općine Cerovlje, Gračišće, Karojba, Lupoglav, Pićan, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi i Tinjan. Empirijsko istraživanje uključeno u radu provedeno je s ciljem ispitivanja razvijenosti ruralnog turizma u Središnjoj Istri i njegovog utjecaja na formiranje pozitivnog imidža destinacije i povećanje atraktivnosti.

Ključne riječi: ruralni turizam; Istarska županija; klaster Središnje Istre; agroturizam; obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

Sadržaj

Uvod	1
1. Selektivni oblici turizma s naglaskom na ruralni turizam.....	3
1.1. Klasifikacija selektivnih oblika turizma.....	4
1.2. Ruralni turizam.....	6
2. Turizam Istarske županije.....	13
2.1. Obilježja turističke ponude Istarske županije	13
2.1.1. Osnovna obilježja Istarske županije	13
2.1.2. Atrakcijska osnova Istarske županije.....	16
2.2. Obilježja turističke potražnje Istarske županije	17
2.2.1. Prihodi od turizma Istarske županije	18
2.2.2. Osnovna obilježja turističke potražnje Istarske županije.....	19
3. Turizam Središnje Istre	21
3.1. Turistički promet.....	23
3.2. Atrakcijska osnova Središnje Istre	27
4. Analiza ponude ruralnog turizma u Središnjoj Istri.....	29
5. Rezultati empirijskog istraživanja	37
Zaključak.....	48
Bibliografija.....	49
Popis ilustracija.....	52
Prilozi	53

Uvod

Daljnijim razvojem turizma u skladu s promjenama na dinamičnom turističkom tržištu, stvara se potreba za oblikovanjem novih turističkih proizvoda. Kao glavni cilj i ono čemu turizam u današnjici teži je segmentacija tržišta i prilagođavanje ponude željama turista. Proizvodi koji se nude turistu moraju bili usklađeni s vremenom, željama i preferencijama istih. Samim time, kao bitna stavka u kreiranju novih turističkih proizvoda navodi se diverzifikacija i personalizacija usluge. Uključivanjem ovih stavki u nove ili unaprjeđene turističke proizvode ostvaruje se veća ekonomska vrijednost, privlačenje većeg broja posjetitelja i u konačnici stvaranje pozitivnog imidža za destinaciju.

Formiranjem novih selektivnih oblika turizma dolazi do valorizacije unutrašnjosti zemlje, odnosno seoskog područja. U tom kontekstu, razvija se ruralni turizam ili agroturizam. Ruralni turizam u Republici Hrvatskoj ostvaruje svoj vrhunac u 21. stoljeću, osobito u Istarskoj županiji. Ta je županija iskoristila svoje komparativne prednosti i ruralna mjestašca za unapređenje turizma i otvaranje agroturizama i obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava (OPG-ova).

Kao glavni cilj ovog rada navodi se analiza ponude ruralnog turizma posebice na području Središnje Istre. Uz glavni cilj, kao jedan od važnijih ciljeva rada navodi se i ispitivanje stupnja razvijenosti ruralnog turizma u Središnjoj Istri i mogućnost daljnjeg razvoja. U tu svrhu provedeni su strukturirani intervjui s lokalnim nositeljima agroturizama i OPG-ova Istarske županije. Predmet istraživanja su spomenuti lokalni agroturizmi i obiteljska poljoprivredna gospodarstva u okolici grada Pazina i općina Cerovlje, Gračišće, Karojba, Lupoglav, Pićan, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi i Tinjan.

Za izradu ovog rada korištena je stručna literatura koja najviše odgovara tematici ruralnog turizma kao selektivnog oblika turizma. Također, korišteni su internetski izvori, web stranice i članci povezani s temom. Tijekom pisanja rada korištena je deskriptivna metoda, metoda analize, metoda sinteze i deduktivna metoda.

Nakon prethodno navedenih postavljenih ciljeva, definira se glavna hipoteza koju se analizom istraživačkog dijela može potvrditi ili opovrgnuti. U ovom radu istražuje se jedna hipoteza koja uključuje nekoliko elemenata, a glasi: *Ruralni turizam u Središnjoj Istri je razvijen turistički proizvod koji utječe na atraktivnost i postavljanje imidža destinacije te u njega vrijedi dalje ulagati zbog sve veće potražnje.*

Rad se sastoji od pet poglavlja. Prvo poglavlje odnosi se na selektivne oblike turizma s posebnim naglaskom na ruralni turizam, dok drugo poglavlje u fokus stavlja Istarsku županiju kao prepoznatljivu turističku destinaciju. Treće se poglavlje konkretno odnosi na Središnju Istru te uključuje statističke podatke turizma tog područja. Četvrto poglavlje iznosi pregled ponude ruralnog turizma u Središnjoj Istri, s posebnim naglaskom na agroturizme i obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja su uključena u empirijsko istraživanje. Posljednje poglavlje donosi konkretnu analizu istraživanja s glavnim zaključcima.

1. Selektivni oblici turizma s naglaskom na ruralni turizam

Svrha turističkih kretanja u počecima bila je povezana s razmjenom robe i usluga ili pak putovanja iz vjerskih razloga poznata kao hodočašća na sveta područja. Razvijanjem različitih prijevoznih sredstava i sve većom upotrebom tehnologije, turistima je postalo jednostavnije putovati te se češće na to odlučuju. Takve osobe više ne putuju isključivo zbog ostvarivanja zarade, već im prioritet postaje zadovoljenje svojih potreba i ostvarivanje raznih želja i zahtjeva.

S vremenom dolazi do promjene na turističkom tržištu i razvijanja novih selektivnih oblika turizma u kojima se ponuda prilagođavala željama i potrebama modernog turista. Samim time, trend masovnog turizma opada, diverzifikacija ponude raste. Kao jedna od glavnih promjena nastalih tada u turizmu navodi se prilagođavanje zahtjevima turista ostvareno stalnim praćenjem turističkog tržišta odnosno evaluacijom i kontrolom.

U 21. stoljeću dolazi do gotovo potpunog ostvarivanja diverzificirane ponude pritom poštivanja održivosti i maksimalnog postizanja ekonomske, ekološke i kulturne ravnoteže.

Pojam turističkog iskustva vezan je uz subjektivan osjećaj i turistički doživljaj pojedinca. Autor Cohen izdvojio je pet vrsta turističkog iskustva na temelju interesa koji se putovanjem nastoji zadovoljiti: ¹

1. Rekreativni turizam, kao vrsta zabave i bijega.
2. Razonodni turizam kao ekstremizacija rekreativnog, koji se prakticira kao terapija namijenjena otuđenim pojedincima.
3. Doživljajni turizam, čija je svrha postizanje novog osjećaja i drugačijeg, autentičnijeg shvaćanja destinacije. To je turizam koji želje turista i subjektivan doživljaj podiže na novu razinu i stavlja ga u prvi plan.
4. Eksperimentalni turizam, tipičan za osobe koje ne pristaju na norme koje im nameće društvo i koji kreću u potragu kako bi otkrili i doživjeli drugačiji način života.

¹ Cohen, 'A Phenomenology of Tourist Experiences', 179–201

5. Egzistencijalni turizam, koji podrazumijeva potpuno prihvaćanje novoga modela vrijednosti i pravila. Kontroverzna vrsta turizma u kojoj se postavljaju nove vrijednosti, turist je „prepušten sam sebi i preživljavanju“.

Kao nadopuna Cohenu, autorica Smith razdvaja sljedeće oblike turizma prema glavnom motivu putovanja:²

- etnički
- kulturni
- povijesni
- ambijentalni i rekreacijski turizam.

Selektivni oblici turizma ili selektivni turizam odnose se na maksimalno zadovoljenje potrebna turista diferenciranjem turističke ponude što potencijalno rezultira ostvarivanjem kvalitete. Ti se oblici turizma mogu podijeliti prema više kriterija, a zbog velikog broja autora koji tumače selektivne oblike turizma, postoje brojne podjele.

1.1. Klasifikacija selektivnih oblika turizma

Uključivanjem strategije razvoja turističkih proizvoda i poslovne politike u turizmu koristeći konkretne resurse destinacije, formiraju se selektivne turističke vrste čiji je glavni cilj u današnjici poticanje održivog razvoja i korištenje održivih koncepata u svom poslovanju. U toma aspektu poštivanja održivog razvoja, selektivni oblici turizma potiču razvoj nužnih standarda vezanih uz daljnju valorizaciju i zaštitu prirodnih resursa destinacije, kao i postizanja veće razine zadovoljstva turista u odabranoj destinaciji. Zadovoljstvo posjetitelja postaje sve bitniji, ako ne i najbitniji čimbenik u ocjeni kvalitete turističke ponude i same destinacije, kao i važan čimbenik koji određuje imidž i utječe na lojalnost turista i ponovni povratak u tu odabranu destinaciju.

Kao bitna odrednica koja oblikuje selektivne oblike turizma je održivi razvoj koji postaje glavni činitelj razvoja određenih vrsta turizma. Uz spomenuto, vrlo važna karakteristika

² Nash i Smith, *Anthropology and Tourism, Annals of Tourism Research*, 12-25

selektivnih oblika turizma očituje se u poticanju gospodarskog razvoja destinacije, posebice malih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva. Uvođenje ove karakteristike očituje se u većoj uključenosti nacionalnih, regionalnih i lokalnih vlasti, s obzirom da se veći dio prihoda u ukupnoj hrvatskoj nacionalnoj ekonomiji temelji upravo na malom i srednjem poduzetništvu.

Govoreći konkretno o podjeli selektivnih oblika turizma, autor Stanko Geić u svojoj knjizi „Menadžment selektivnih oblika turizma” podijelio je selektivne oblike turizma prema vanjskim uzročnicima i motivaciji odnosno unutarnjim uzročnicima.³

U vanjske se uzročnike uključuju svi oni koji indirektno utječu na kreiranje turističke ponude, a u to se ubrajaju razni selektivni oblici turizma kao što su podjela prema podrijetlu (nacionalni turizam, međunarodni turizam), trajanju boravka, ljetnoj ili zimskoj sezoni, broju sudionika (individualni turizam, obiteljski turizam, kolektivni turizam, turizam skupina, klupski turizam, masovni turizam), dobi sudionika (turizam mladih, turizam treće dobi), vrsti prijevoza, vrsti smještaja, učincima na platnu bilancu (aktivni turizam – receptivni turizam, pasivni turizam – emitivni turizam), načinu plaćanja (socijalni turizam, turizam iz štednje i kredita) i sociološkim kategorijama (ekskluzivni i luksuzni turizam, tradicionalni turizam, turizam mladih, socijalni turizam).

Kao jedna od najbitnijih podjela za turista navodi ona prema motivaciji u okviru koje već ranije spomenuti autor Slavko Geić dijeli selektivne oblike turizma na: kulturni turizam, zdravstveni turizam, socijalni turizam, rekreativni turizam, sportski turizam, komercijalni turizam i politički turizam.⁴

Mijenjanjem preferencija turista dolazi do potrebe oblikovanja novih oblika turizma kako bi se maksimalno zadovoljile njihove potrebe. Velik broj autora bavio se podjelama selektivnih oblika turizma prema različitim čimbenicima determiniranim od strane posjetitelja ili turista (uglavnom njihovim stavovima, motivacijom, dobi, načinu plaćanja, sociološkim kategorijama i ostalim čimbenicima).

³ Geić, *Menadžment selektivnih oblika turizma*, 225.

⁴ ibidem

1.2. Ruralni turizam

Pojam ruralni turizam u današnjici se koristi za izražavanje svake turističke aktivnosti u ruralnom prostoru, dok se ruralni prostor može definirati kao onaj prostor odvojen od grada, to jest ono što nije gradsko, urbano. Prema tome, gradska se područja definiraju kao urbana područja, dok su općine i manja naselja ruralna područja. Ruralni turizam uključuje boravak na seoskim gospodarstvima te posebne oblike aktivnosti kao što su odmor u prirodi, ekoturizam, pustolovni, sportski i zdravstveni turizam, kulturni turizam, hodanje, penjanje, jahanje, lov, ribolov, edukaciju i ostalo.

Glavne karakteristike ruralnih područja očituju se u tome da su vezana uz mala mjesta, naselja u kojima se nekada stanovništvo bavilo ili se i dalje bavi poljoprivrednim djelatnostima. Dakle, naglasak se u ovakvim krajevima stavlja na iskorištavanje zemljišta primarno za svoje potrebe, a zatim i u druge svrhe. Životni stil koji karakterizira ruralna područja temelji se na snažnoj povezanosti ili koheziji u kojoj su članovi povezani u cjelinu te obično zajedno djeluju za ostvarenje nekog cilja.

Ruralna područja također karakterizira povezanost s prirodnim okolišem, tradicionalnim običajima i seoskim identitetom. Osim navedenog, za ruralne prostore je karakteristično da se u njima izmjenjuje različiti krajolik poput planina, dolina, rijeka, jezera i drugih prirodnih ljepota, što često doprinosi razvoju tog ruralnog područja iskoriste li se ti resursi na pravilan način.

Svako je ruralno područje različito od drugog, a neka se čak i definiraju kao sličnija urbanim područjima. Navode se četiri glavne kvalitete ruralnog turizma i održivosti:⁵

- relativno niska gustoće ljudi, građevina i djelatnosti
- manja društvena i kulturna heterogenost
- manje ekonomske raznolikosti
- fizička izoliranost od općih gospodarskih, društvenih i političkih mreža.

Kao selektivan oblik turizma, ruralni turizam ili agroturizam smatra se jednim od glavnih čimbenika koji utječu na razvitak i revitalizaciju sela u Hrvatskoj. U današnjici se formira

⁵ Bramwell, Bill. Rural tourism and sustainable rural tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, (1994.): 2:1-2, 1-6 <http://dx.doi.org/10.1080/09669589409510679> (preuzeto:15.7.2023.)

strategija razvoja i dugoročnih ciljevi orijentiranih upravo na selo. Glavni ciljevi ruralnog turizma uključuju uređenje ruralnih područja i stvaranje uvjeta za brži razvitak sela. Osim toga, kao jedan od ciljeva navodi se i tendencija zadržavanja stanovništva u selima i aktiviranje lokalnih zajednica u daljnje razvijanje seoskog područja.

Prema definiciji Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD, 1994), čine ga agroturizam, ekoturizam, avanturistički i izletnički turizam.⁶

O ruralnom turizmu je riječ ako:

- a) nalazi se u ruralnom području (selo, manje naselje),
- b) uključuje ruralne karakteristike (malo poduzetništvo, kontakt s prirodom, poštivanje tradicije i običaja),
- c) razvija se u malim naseljima te je izgrađenost u tom naselju i dalje na niskoj razini
- d) uključuje tradicionalne elemente i izrazitu povezanost s domicilnim stanovništvom,
- e) njegov razvoj ne narušava prirodne karakteristike tog ruralnog prostora, temelji se na održivosti.

Kao četiri ključna faktora za uspjeh ruralnog turizma navode se:

- multidisciplinarni pristup – uključivanje ekološke, ekonomske i sociokulturalne analize
- stalna konzultacija s dionicima kao što su OPG- i ,agroturizmi, javna uprava, lokalno stanovništvo, turističke zajednice i slično.
- otvorenost strategije za javnost – uključivanje lokalnog stanovništva u smislu organiziranja javnih rasprava, pružanja mogućnosti sudjelovanja u odlukama važnim za razvoj ruralnog turizma, kvalitetna komunikacija javne uprave s lokalnim stanovništvom
- upravljanje strategijom i nakon izrade službenog dokumenta – potrebno je kontinuirano vršiti monitoring i evaluaciju, znati se prilagođavati trendovima i spremno odgovarati na zahtjeve turista i promjene na dinamičnom turističkom tržištu.

⁶ Internet stranica istarske internetske enciklopedije - Istrapedia (<https://www.istrapedia.hr/hr/>), preuzeto 16.5.2023.)

Osim ranije navedenog, kao komponente uspješnosti ruralnog turizma ističu se i:⁷

1. Atrakcije - prirodne i umjetno stvorene atrakcije unutar zajednice i izvan nje;
2. Promocija - marketing zajednice i njezinih turističkih atrakcija
3. Turistička infrastruktura - pristupni objekti (ceste, zračne luke, vlakovi i autobusi), usluge vode i struje, parking, znakovi i objekti za rekreaciju
4. Usluge - smještaj, restorani i razna maloprodajna poduzeća važna za brigu o potrebama turista i
5. Gostoljubivost - kako stanovnici i zaposleni u turizmu tretiraju turiste.

Autorica Sandra Kantar (2016.) navodi da se ruralno područje može promatrati i sa sljedećih aspekata: ⁸

- politički (npr. tumačenje ruralnog kao agrarnog prostora u cilju izdvajanja što više sredstava za poljoprivredu; shvaćanje ruralnog područja kao nužnog za ekološku ravnotežu),
- hedonistički (predstavljanje ruralne idile i mjesta idealnog za odmor i rekreaciju),
- laički (doživljaj ruralnog običnih ljudi, „nestručnjaka“ na temelju njihovih životnih iskustava),
- popularni diskursi ruralnosti, odnosno predodžbe o ruralnim područjima producirane i prenošene putem kulture i medija.

Osim objekata koji se baziraju na uslužnim i prodajnim djelatnostima kao što su agroturizmi i obiteljsko poljoprivredna gospodarstva, u ponudi ruralnog turizma u Istarskoj županiji uključena je i široka ponuda smještajnih objekata koji se međusobno razlikuju po samoj vrsti smještaja, mogućem ukupnom smještajnom kapacitetu i pratećim sadržajima i uslugama koje ti objekti nude. Smještajni se objekti u ruralnom dijelu Istarske županije dijele na agroturizme, ruralni *Bed and Breakfast* (B&B), ruralne kuće za odmor, ruralne vile ili stancije, ruralne obiteljske hotele, apartmane, sobe ili ostale smještaje na vinskoj cesti, kao i ruralna kamp odmorišta.

⁷ Wilson, S., Fesenmaier, D. R., Fesenmaier, J., i Van Es, J. C. (2001). Factors for Success in Rural Tourism Development. *Journal of Travel Research*, (2001.), 40(2), 132–138.
<https://doi.org/10.1177/004728750104000203> (preuzeto: 15.7.2023.)

⁸ Kantar, *Razvoj održivoga ruralnoga turizma: Potencijali Koprivničko – križevačke županije*, 32.

- Agroturizam predstavlja oblik turističkog seoskog obiteljskog gospodarstva čija se primarna aktivnost bazira na poljoprivrednoj proizvodnji, a usluga smještaja i prehrane smatraju se dodatnim aktivnostima odnosno proširenom ponudom. Osim spomenutih usluga, brojni agroturizmi u svoju ponudu uključuju i razne turističke aktivnosti, paket aranžmane i slično. Glavni cilj ovog oblika seoskog gospodarstva je, osim postizanja maksimalnog zadovoljstva posjetitelja i promoviranje ruralnog područja Istarske županije i domaćih proizvoda koje to područje nudi. U ovom obliku, uobičajeno je da vlasnik ili nositelj seoskog gospodarstva živi sa svojom obitelji na tom području te je uglavnom većina ili pak cijela obitelj uključena u poslovanje. Specifično za ovaj oblik smještaja su spomenuti domaći proizvodi i uključivanje posjetitelja u svakodnevni život lokalnog stanovništva, što posjetitelji koji vole tradiciju i saznanje o kulturi koju posjećuju znatno cijene. Prema tome, posjetitelj postaje dio obitelji, s stalnom interakcijom s domaćinom i ostalima prilikom čega se upoznaje s načinom života tog kraja.

- Ruralni *Bed and Breakfast* (B&B) odnosi se na noćenje s doručkom, odnosno onaj oblik smještajnog objekta koji pored osnovne usluge smještaja u ponudi ima i uslugu doručka koji uključuje domaće lokalne proizvode kao što su domaći kruh, domaće mlijeko i sir, marmelada, razni domaći naresci, domaći sok i ostalo. Nositelj ovog gospodarstva može, a i ne mora biti proizvođač spomenutih prehrambenih proizvoda, no poželjno je da se poslužuju lokalni proizvodi iz vlastite proizvodnje, ukoliko je to moguće. Vlasnik gospodarstva ili nositelj smještajnog objekta također najčešće živi na tom gospodarstvu, no odvojeno od smještaja za goste. U današnjici je ovaj oblik turizma sve učestaliji, pogotovo u manjim sredinama ili u centru manjih općina te se navodi kako se broj *Bed and Breakfast* smještaja u Istri sve više povećava i postoji sve veća potražnja za upravo ovim oblikom smještaja.

- Ruralne kuće za odmor trenutačno predstavljaju najzastupljeniji oblik smještaja u cijeloj Istri, a karakterizira ih to što se uglavnom nalaze se u selima diljem središnje Istre. Početak takvih smještajnih objekata vezuje se uz obnavljanje starih kamenih kuća s isto tako starinskim namještajem i autentičnim istarskim stilom, dok se danas grade nove ruralne kuće za odmor koje su modernije građe, no i dalje zadržavaju autentičnost i određene tradicionalne elemente u arhitekturi. Takve kuće uglavnom sadrže glavni objekt, odnosno samu ruralnu kuću za odmor s okućnicom, bazenom, dječjim igralištem ili parkom i parkingom ili garažom. Potražnja za kućama za odmor sve je veća, a cijena ovisi o mogućem

kapacitetu, veličini objekta i pratećim sadržajima. Također, cijena se prilagođava ovisno o tome radi li se o periodu unutar ili izvan glavne sezone. Vlasnik takvih ruralnih kuća za odmor uglavnom ne živi u istoj kući koju nudi posjetiteljima, već zasebno u istom dvorištu ili pak općenito u drugom naselju.

- Ruralni obiteljski hotel odnose se na malo seosko gospodarstvo s većim brojem kreveta (do 35 kreveta). Obično se tradicionalni, veliki objekti s velikom, atraktivnom okućnicom pretvaraju u obiteljske hotele. Ovakvi objekti tradicionalno su uređeni, a obično su smješteni u nešto većim naseljima u Istri, no na tom ih području i nema pretjerano zbog velike zastupljenosti ostalih smještajnih oblika, ponajprije ruralnih kuća za odmor. Trenutno u Istarskoj županiji ima oko 10 ruralnih obiteljskih hotela.⁹ Takvi hoteli nude povezanost gostiju s domaćinima, odnosno članovima obitelji čiji je hotel u vlasništvu.
- Smještaj na vinskoj cesti uključuje poljoprivredno gospodarstvo koje se bavi proizvodnjom i prodajom vina. Ovakvi objekti, osim smještajnih kapaciteta, posjetiteljima nude i mogućnost degustiranja i kupovine domaćih vina u specijaliziranim kušaonicama. Ovi oblici smještaja uključuju i ostale domaće proizvode vezane uz gastronomiju Istarske županije, a posebni su od običnih proizvođača vina jer, osim svega navedenoga, nude i smještaj u domaćinstvu. U Istri trenutačno postoji 21 domaćinstvo na vinskim cestama, a vinskih cesta ima četiri s ukupno 116 vinskih podruma.¹⁰ Bez obzira na relativno mali broj smještaja na vinskim cestama, ovaj je oblik gospodarstva sve traženiji te sve veći broj turista odabire ovakvu vrstu smještaja.

Ruralni turizam u Istri smatra se rastućim segmentom tržišta i vrlo vrijednim resursom. Kako bi se postigla maksimalna korist od razvoja ruralnog turizma, neophodno je da on bude pažljivo planiran dugoročnim strategijama jer neplanirani razvoj može dovesti do neočekivanih negativnih utjecaja na ruralnu zajednicu i samo postizanje turističke koristi. Stoga se razvoj ruralnog turizma mora temeljiti na načelima održivosti. Održivi razvoj ruralnog turizma mora s jedne strane zadovoljiti potrebe lokalnih zajednica, a s druge ispuniti

⁹ Službena PPT prezentacija Turističke zajednice Istarske županije i Ruralisa -konzorcija agroturizma i ruralnog turizma Istre (https://www.istraistria.hr/fileadmin/dokumenti/turizam/AGROTURIZAM_Ruralis.ppt), preuzeto 10.7.2023.)

¹⁰ Ružić, P. (2011.) Ruralni turizam Istre – perspektive i činitelji razvoja, stanje i perspektiva

i nadmašiti potrebe i očekivanja turista. Za postizanje ovih ciljeva potrebno je kontinuirano propitivanje o očekivanjima i razini zadovoljstva lokalnih zajednica i turista.¹¹

Primjenom odgovarajućih aktivnosti i definiranjem ruralnog turizma u Istri kroz potrebne zakonske izmjene, edukacije turističkih djelatnika, prilagodbe i implementacije inozemnih iskustava potrebno je ruralnu Istru organizirati i predstavljati kao modernu i atraktivnu turističku destinaciju. Ruralni turizam se danas može smatrati glavnim motivom dolaska turista u Istru.¹²

Ruralni turizam u Hrvatskoj ima sve preduvjete za razvoj koji se očituju u dobro sačuvanoj prirodi, bogatoj kulturnoj baštini, bogatoj ponudi turističkih destinacija i prirodnoj i kulturnoj raznolikosti hrvatskih regija, što pruža mogućnost za širenje ponude na području ruralnog turizma. Prema najnovijim podacima, u Hrvatskoj su trenutno registrirana 352 seoska domaćinstva,¹³ no bez obzira na to, određena su seoska područja još uvijek nedovoljno iskorištena za turističke svrhe, a činjenica je da razvoj ruralne turističke ponude predstavlja jedinstveni potencijal za lokalne zajednice. Spomenuti razvoj turističke ponude može postati privlačan ulagačima te se sve više širiti i unaprjeđivati, a znatno utječe i na smanjenje nezaposlenosti i rast bruto domaćeg proizvoda.

Ruralni dio Hrvatske uključuje 91,6% ukupne površine Republike Hrvatske, što znači da se Hrvatska najvećim dijelom sastoji od sela i zaseoka. Prema stanovnicima, 44,4% je direktno ili indirektno vezano uz poljoprivredu.

Za razlikovanje ruralnih i urbanih područja najčešće se koristi metoda OECD- a koja se zapravo temelji na gustoći naseljenosti stanovništva. Osim spomenute metode, koriste se i FAO metoda i EU metoda koje služe za analizu urbanih i ruralnih područja zajedno s njihovim lokalnim stanovništvom, no te su metode ipak rjeđe korištene zbog određenih postojećih nedostataka u kriterijima određivanja, pa su im i rezultati najčešće različiti s prisutnim velikim odstupanjima.

¹¹ Smolčić Jurdana, Dora i Daniela Soldić Frleta. Sustainable rural tourism development – Tourists' satisfaction with Istria as a rural holiday destination. *Tourism & Hospitality Management Opatija*, (2012): 51.-59.

¹² Bošković, Desimir, Saftić, D. i Klara Trošt. "Planning and organising tourist destinations – the example of the rural Istria cluster". *Tourism & Hospitality industry 2010. Proceedings*, Faculty of Tourism and Hospitality Management Opatija, (2010.): 794-807

¹³ Ružić, P. (2011.) Ruralni turizam Istre – perspektive i činitelji razvoja, stanje i perspektiva

Prema OECD-u na lokalnoj razini (LAU 1/2 – općine, gradovi u RH), područja se klasificiraju kao ruralna ili urbana temeljem praga od 150 stanovnika/km². Na regionalnoj razini (NUTS 3 – županije u RH), OECD definira tri skupine područja, ovisno o udjelu stanovništva u regiji koje živi u ruralnim lokalnim područjima:

- pretežito ruralne regije (više od 50 % stanovništva regije živi u lokalnim ruralnim područjima),
- značajno ruralne regije (15 – 50 % stanovništva regije živi u lokalnim ruralnim područjima) i
- pretežito urbane regije (manje od 15 % stanovništva regije živi u lokalnim ruralnim područjima).

Razvoj ruralnih područja iznimno je važan za formiranje i daljnji razvoj selektivnih oblika turizma kao što je ruralni turizam koji privlači velik broj posjetitelja, a s obzirom da i Republika Hrvatska i sama Istarska županija u sklopu Republike Hrvatske pretežito ruralna regija, potrebno je to područje daljnje valorizirati i prepoznati za turističke svrhe.

2. Turizam Istarske županije

Istarska županija u današnjici glasi kao najposjećenija županija Republike Hrvatske, izrazito je atraktivna kako za strane, tako i za domaće posjetitelje. Uspjeh i značaj Istarske županije kao vrhunske destinacije za odmor i razne aktivnosti može se pripisati kontinuiranom praćenju trendova te prilagođavanju turističke ponude u skladu s promjenama koje se odvijaju na dinamičnom turističkom tržištu.

Istarska županija je svoju prepoznatljivu ulogu postavila ne samo na nacionalnom tržištu, već i na međunarodnom te tako iz godine u godinu privlači sve više posjetitelja, otvara se sve više smještajnih i ugostiteljskih objekata te se širi ponuda sportskih, zabavnih i kulturnih sadržaja.

Osim toga, Istra je bogata prirodnim ljepotama i kulturno-povijesnim spomenicima kojima se pridaje velika pažnja. Valorizacija ovih atrakcija postala je ključan čimbenik daljnjeg razvoja turizma Istarske županije te se tako turizam temelji na očuvanju ovih bogatstava krajolika uz orijentiranje destinacije ka održivom razvoju. U okviru ovog poglavlja analiziraju se obilježja turističke ponude i potražnje u Istarskoj županiji, s posebnim naglaskom na Središnju Istru te se opsežnije uvodi u predmet rada vezan uz ruralni turizam.

2.1. Obilježja turističke ponude Istarske županije

Prilikom detaljnije analize turističke ponude određene destinacije, potrebno je osvrnuti se na određene faktore koji su od značaja za tu destinaciju, kao što su smještaj, klima, atrakcije, prometna povezanost, infrastruktura te ostali prateći sadržaji.

2.1.1. Osnovna obilježja Istarske županije

Istarska županija je najzapadnija županija Republike Hrvatske i najveći jadranski poluotok. Smještena je na sjevernom djelu Jadrana te okružena morem s tri strane. Ovaj poluotok ima površinu od 3.476 četvornih kilometara, a geografski se nalazi između Slovenije i Italije. S treće strane istarskog poluotoka nalazi se Hrvatska s kojom je ovaj poluotok i spojen. Najveći dio Istarske županije (čak 90% površine) pripada Republici Hrvatskoj. Većina ovog

poluotoka (ranije spomenutih 90% ili 2.820 četvornih kilometara) pripada Istarskoj županiji dok ostali dio pripada Primorsko-goranskoj županiji.¹⁴

Istarsku županiju karakteriziraju topla i suha ljeta, a blage i ugodne zime što se ističe kao obilježja sredozemne klime. Padaline na ovom prostoru su umjerene, a njihova se učestalost povećava prema unutrašnjosti. Karakteristični vjetrovi za ovo područje su jugo, bura i maestral. Bura puše sa sjevera prema jugu i nosi suho i vedro vrijeme dok jugo donosi kišu. Maestral je lagani ljetni vjetar koji puše s mora prema kopnu.

Teren Istarske županije veoma je raznolik, no najveći dio pokriva vapnenički i krški teren nastao potapanjem raznih zaljeva na ovom području. Obalu Istarske županije karakterizira izrazita razvijenost s velikom brojem uvala, zaljeva i ušća. Kao jedan od najznačajnijih otočića u Istri, izdvajaju se Brijuni (veliki i mali Brijun) na jugu Istre.

Prema geomorfološkoj strukturi Istarska županija je veoma specifična jer se dijeli na tri potpuno različita područja. Sjever i sjeveroistok poluotoka karakterizira izrazito brdovit teren pod nazivom Bijela Istra. Jugozapadno od ovog područja proteže se najplodnije područje Istarske županije, a to je Siva Istra. Siva Istra je područje fliša, lapora, i mekših vapnenaca. Crvena Istra ili *terra rossa* treći je tip reljefne cjeline koje karakterizira zemlja crvenica i niske vapneničke zaravni.

Osim toga, Istarska županija ima velik broj prirodnih znamenitosti između kojih se posebno ističe Brijunsko otočje sa 680 različitih vrsti biljnog svijeta. Posebno je i po maslinama i ostalim raslinjem. Istra također ima poznate zaštićene prirodne rezervate kao što su park prirode Učka, zaštićeni krajolik Limski zaljev, nacionalni park Brijuni, Motovunska šuma, park šuma Zlatni rt i ornitološki rezervat Palud pokraj Rovinja, park šuma Šijana pokraj Pule i zaštićeni krajolik Kamenjak na samom jugu Istre.¹⁵

Prostor Istre predstavlja jedinstvenu cjelinu, ali navedeni čimbenici djeluju različitim intenzitetom na pojedinim područjima, stvarajući čitav niz proizvodnih mikroregija koje bi se mogle svrstati u četiri potpodručja:¹⁶

¹⁴ Službena web stranica Istarske županije (<https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/zemljopisni-podaci/>) preuzeto 16.5.2023.)

¹⁵ ibidem

¹⁶ Rajko M., 2013. Upravljanje čimbenicima razvoja područja Središnje Istre. Oeconomica Jadertina 1/2013, UDK: 338.1(497.5-3 Istra)

1. zapadno i južno priobalje (do 200 m nadmorske visine),
2. središnja Istra (200 - 500 m nadmorske visine),
3. sjeveroistočna Istra (dolina Raše do Plominskog zaljeva uključujući Čepićko polje) i
4. pretplaninsko i planinsko područje Ćićarije i Učke (nadmorska visina viša od 500 m).

Prema prvim rezultatima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova 2021. proveo Državni zavod za statistiku (DZS), Istarska županija ukupno bilježi 195.794 stanovnika. Istarsku županiju čine jedinice lokalne samouprave: 10 gradova i 31 općina.

Gradovi: Buje, Buzet, Labin, Pazin, Vodnjan-Dignano, Novigrad- Cittanova, Pula-Pola, Pazin, Poreč-Parenzo, Rovinj-Rovigno, Umag-Umago, Vodnjan-Dignano.

Općine: Bale-Valle, Barban, Brtonigla-Verteneglio, Cerovlje, Fažana-Fasana, Funtana, Gračišće, Grožnjan-Grisignana, Kanfanar, Kanfanar, Karojba, Kaštelir-Labinci, Kršan, Lanišće, Ližnjan-Lisignano, Lupoglav, Marčana, Medulin, Motovun-Montona, Oprtalj-Portole, Pićan, Pićan, Raša, Sveta Nedelja, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi, Svetvinčenat, Tar-Vabriga, Tinjan, Višnjan-Visignano, Vižinada-Visinada, Vrsar-Orsera, Žminj.¹⁷

U Istarskoj županiji najveći se naglasak stavlja na razvoj turizma i gospodarstva koje i donosi ovoj regiji najviše prihoda. Istru karakterizira razvijenost prerađivačke industrije, trgovina, građevinarstvo, transport i poljoprivreda, a naglasak se stavlja i na proizvodnju duhanskih proizvoda, drva i plastike. Od svega navedenog, prema financijskim pokazateljima, najviše je razvijena trgovina, turizam i prerađivačka industrija.

U proteklih godinama, Istarska županija posebno stavlja naglasak na revitalizaciju poljoprivrede i razvoj ruralnog turizma. Sve je više razvijeno vinogradarstvo i maslinarstvo, a otvaraju se i brojni OPG-ovi i agroturizmi. Istarska županija bilježi stalan napredak u svim segmentima, za što je zaslužan njen strateški zemljopisni položaj, dobra prometna povezanost s kopnom, povoljna klima, očuvanost prirodnih bogatstava i bogata tradicija.

¹⁷ Službena web stranica Istarske županije (<https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/gradovi-i-opcine/> , preuzeto:16.5.2023.)

2.1.2. Atrakcijska osnova Istarske županije

Već dulje vremensko razdoblje Istra glasi kao najpoznatija i najposjećenija turistička destinacija Hrvatske. Za to je svakako zaslužan njen povoljan geografski položaj, ugodna klima, pregršt prirodnih atrakcija, kao i onih izvedenih koje zasigurno predstavljaju snagu Istre i velik potencijal za daljnje privlačenje većeg broja posjetitelja i razvijanja turističke ponude. Prema tome, atrakcijska osnova Istarske županije može se navesti kao komparativna prednost ovog kraja, a kvalitetnom valorizacijom i razvojem turističkih proizvoda temeljenih na atrakcijama može se daljnje obogatiti turistička ponuda Istre kao destinacije.

Kao najzapadnija regija Republike Hrvatske koja se sastoji od 10 gradova i 31 općine, Istarska županija u svoje vodeće turističke destinacije ubraja mjesta na obali kao što su Novigrad, Poreč, Rovinj, Umag, Vrsar i ostalo. Turizam se u spomenutim gradovima u početku razvijao isključivo kao kupališni turizam, no kasnije se naglasak stavlja na valorizaciju kulture i prirodnih ljepota te se sve više razvija kulturni turizam.

Također, kao jedan od glavnih oblika turizma koji potpomaže razvoju Istre kao turističke destinacije s diverzificiranom ponudom i obiljem atrakcija je ruralni turizam, poznatiji kao agroturizam. Ovi oblici seoskog turizma sve se više razvijaju u Središnjoj Istri zbog čega valja napomenuti važnost turističke razvijenosti ovog kraja i staviti naglasak na daljnji razvoj.

Kao vodeće atrakcije Istarske županije navode se prirodni oblici atrakcija od kojih svakako valja istaknuti nacionalni park Brijuni, zaštićeni planinski masiv park prirode Učka, Motovunska šuma, Limski zaljev, park šume Zlatni rt i mnogi drugi.

Osim spomenutih prirodnih ljepota, sve se veći naglasak stavlja na valorizaciju kulturne baštine. Ističe se povezanost različitih kultura u Istri iz razloga što je Istra u prošlosti bila područje na kojem su živjeli razni narodi te se prožimale različite kulture. Samim time, Istra je bogata tradicijom i običajima koju sve više koristi u turističke svrhe. Kao najpoznatiji spomenici kulturne baštine u Istarskoj županiji izdvajaju se Arena u Puli, Slavoluk Sergijevaca, i Augustov hram, dok je Eufrazijeva bazilika u Poreču koja datira iz 6. stoljeća uvrštena u UNESCOovu listu zaštićene kulturne baštine. Posebnu vrijednost kao turistička

atrakcija Istre imaju i srednjovjekovni kašteli te utvrde u Pazinu, Dvigradu, Svetvinčentu i ostalim lokacijama Istarske županije.

Kao nastavak na prirodne atrakcije, u ponudu Istarske županije uključene su i izvedene atrakcije. Izvedene atrakcije oblik su obogaćivanja turističke ponude s glavnim ciljem privlačenja što većeg broja posjetitelja. Uključuju tematske parkove, događaje i manifestacije, kao i sve ostale ciljno isplanirane aktivnosti koje promiču turističku destinaciju i privlače posjetitelje. Istarska županija je u posljednjim godinama svoju ponudu prilagodila i povećala broj izvedenih atrakcija. U Istri se tako otvaraju brojni tematski parkovi koji nude sportske aktivnosti bilo u Središnjoj Istri ili pak vođeni tematski parkovi u blizini mora. Također, to je jedna od regija s najvećim brojem događaja ili manifestacija pogotovo u ljetnim mjesecima. Tada se u Istri održava velik broj koncerata, umjetničkih izložbi i sličnih događaja koji znatno obogaćuju turističku ponudu i povećavaju atraktivnost ove destinacije.

2.2. Obilježja turističke potražnje Istarske županije

Za detaljnu analizu turizma neke destinacije ili prostora, potrebno je iznijeti kvantitativne podatke vezane uz dolaske i noćenja. To se primarno odnosi na spomenute podatke o kretanju ukupnih turističkih dolazaka i noćenja tijekom točno određenog razdoblja, a zatim na ostale pokazatelje, kao što su prihodi od turizma.

Tablica 1: Turistički promet Istarske županije 2016.-2022. godine

Godina	Ukupni turistički dolasci	Ukupna turistička noćenja
2016.	3.763.174	23.128.233
2017.	4.104.018	25.426.476
2018.	4.332.752	26.178.763
2019.	4.481.698	26.388.645
2020.	1.736.315	11.452.784
2021.	3.372.081	21.734.119
2022.	4.583.914	27.690.426

Izvor: Državni zavod za statistiku, dolasci i noćenja domaćih i stranih turista, županije (https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=BS_TU12.px&px_path=Turizam_Dolasci%20i%20no%20c4%87enja%20turista%20u%20komercijalnim%20smje%20c5%a1tajnim%20objektima&px_language=hr&px_db=Turizam&rxid=c134fe74-330a-4ef8-aec5-a214fb837a22, preuzeto: 20.5.2023.)

Iz tablice turističkog prometa Istarske županije od 2016. do 2022. godine može se iščitati kontinuirani porast u dolascima i noćenjima stranih i domaćih turista. Nakon toga, značajniji pad u broju dolazaka i noćenja u Istarskoj županiji zabilježen je 2020. godine. Uzrok tome je širenje pandemije Covid-19 koja je utjecala na smanjenje globalnog turizma, kao i na smanjenje prihoda od turizma. U idućim godinama (2021. i 2022.), broj dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista u Istarskoj županiji ponovno raste te iznosi 4.583.914 dolazaka i 27.690.426 noćenja u 2022. godini.

2.2.1. Prihodi od turizma Istarske županije

Kao kvantitativan pokazatelj rasta i razvoja turizma navode se ostvareni prihodi od turizma. Oni su od velikog ekonomskog značaja za turizam te je prema tome najveća pažnja usmjerena na utjecaj turizma u udjelu ukupnog bruto domaćeg proizvoda (BDP-a). Također, vrijedan pokazatelj razvijenosti i ekonomskog značaja turizma je broj zaposlenih osoba u turizmu.

Prema podacima Hrvatske narodne banke (HNB), u 2021. godini prihodi od stranih turista u Istarskoj županiji iznosili su 9 milijardi i 121 milijun eura, što je u odnosu na isto razdoblje 2020. godine 89% više (u 2020. ostvareno je 4 milijarde i 813 milijuna eura). U 2021. godini ostvareno je prihoda u vrijednosti 87% prihoda iz pretpandemijske 2019. godine.¹⁸ U ovom kontekstu, Istarska županija je naglašena kao najuspješnija i najposjećenija regija Republike Hrvatske s ostvarenim najvećim prihodima.

Na razini Istarske županije udio zaposlenih u turizmu iznosi oko 22% izravno zaposlenih u turizmu, no smatra se da je ta brojka još veća ubroje li se i neizravno zaposleni u turizmu. Zasigurno je točna činjenica kako nema dovoljno radne snage u Istri za turističke potrebe zbog čega i dolazi do uvoza radne snage iz susjednih i udaljenijih zemalja tijekom turističke sezone.

2.2.2. Osnovna obilježja turističke potražnje Istarske županije

Istarska županija godinama je ovisila o pet glavnih turističkih tržišta, a to su gosti iz Njemačke, Austrije, Italije, Slovenije i Nizozemske. Ti se podaci i nisu pretjerano mijenjali ovih godina te ove države i dalje čine oko 70% ukupnog turističkog prometa Istarske županije.¹⁹ Kao izrazita karakteristika ovih gostiju navodi se lojalnost, što dokazuje činjenica kako se velik broj gostiju svake godine ponovno vraća u Istru upravo zbog kvalitetne, personalizirane usluge i raznolike turističke ponude.²⁰

Osim glavnih turističkih tržišta, Istarsku županiju svake godine posjećuje sve veći broj turista s različitih krajeva svijeta, što svakako čini veliku etničku raznolikost, pogotovo u ljetnim mjesecima. Samim time, na tom području dolazi do spajanja različitih kultura i upoznavanja drugih naroda s tradicijom i životom stanovnika Istre.

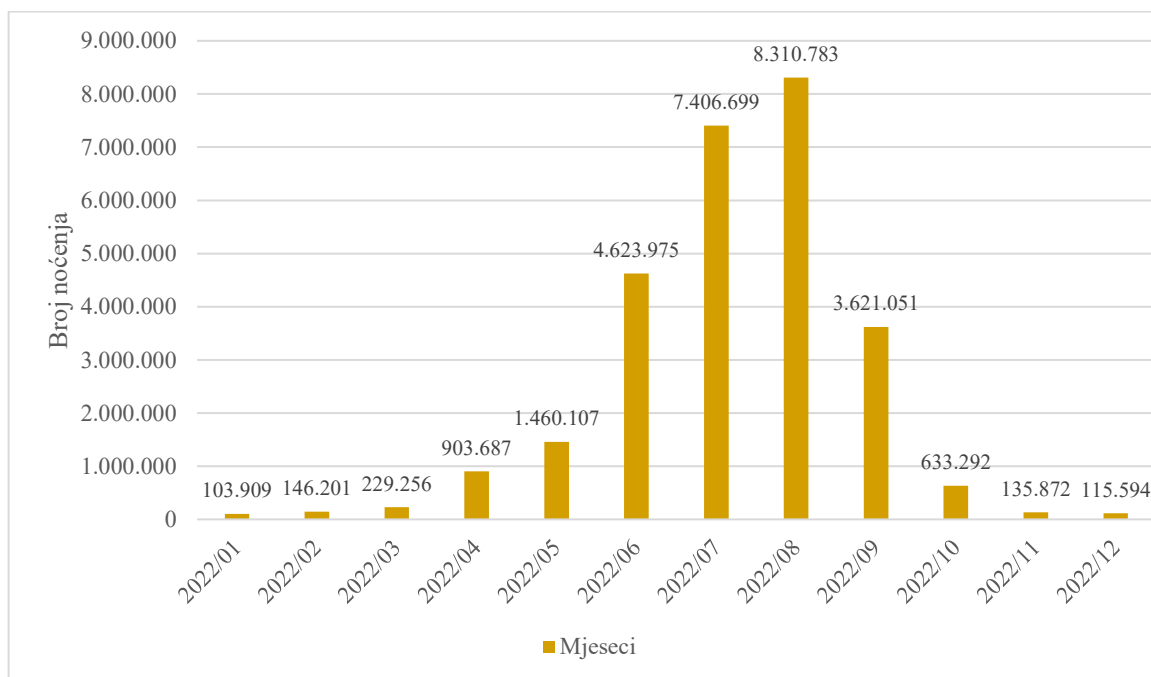
¹⁸ Službeni turistički portal turističke zajednice Istarske županije – prihodi od stranih turista u 2021. godini (<https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/priopcenja/4011>), preuzeto: 20.5.2023.)

¹⁹ Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025. Finalni izvještaja Master plana (https://www.istra.hr/downloadf/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025.pdf), preuzeto: 13.7.2023.)

²⁰ ibidem

Istarska županija jedna je od najposjećenijih regija Republike Hrvatske, no bez obzira na to, na ovu regiju također utječe sezonalnost koja se prikazana u broju noćenja po mjesecima u 2022. godini.

Graf 1: Sezonalnost u Istarskoj županiji u 2022. godini, prikaz po mjesecima

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima DZS-a (https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=BS_TU12.px&px_path=Turizam_Dolasci%20i%20no%20c4%87enja%20turista%20u%20komercijalnim%20smje%20a1tajnim%20objektima&px_language=hr&px_db=Turizam&rxid=e459ed90-e0ef-4159-9dcb-d574156f4781, preuzeto:14.7.2023.)

Prema iznad navedenim podacima, uočava se znatno manji broj noćenja u zimskim mjesecima (studen, prosinac, siječanj i veljača) nego u proljetnim i ljetnim mjesecima. U periodu od studenog do veljače 2022. godine, Istarska županija je mjesečno ostvarila više 100 000 noćenja, što je znatno manje od ljetnih mjeseci kada broj noćenja prelazi 7-8 milijuna. Najveći broj noćenja u 2022. godini zabilježen je u kolovozu (8.310.783), a najmanji broj u siječnju (103.909).

3. Turizam Središnje Istre

Središnja Istra dio je Istarske županije koji uključuje grad Pazin i općine Cerovlje, Gračišće, Karojbu, Lupoglav, Pićan, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi i Tinjan. Ovo područje krasi ljepota netaknutog prirodnog krajolika i bogatstvo kulturne baštine.

Područje Središnje Istre obuhvaća ukupno 440,08 km², a taj prostor karakterizira niska gustoća naseljenosti od svega 40 stanovnika/km². Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Središnja Istra ukupno broji 58 naselja i oko 17,5 tisuća stanovnika, što čini 8,5% stanovništva Istarske županije.

Prema provedenoj analizi u Središnjoj Istri, općine Cerovlje, Gračišće, Karojba, Sveti Petar u Šumi i Tinjan su uglavnom ruralna područja što dokazuje činjenica kako više od 50% stanovništva naseljuje upravo manja naselja unutar ovih općina. S druge strane, područja Pazina i Motovuna definiraju se kao više urbana područja s manje od 50% stanovništva u ruralnim zajednicama. Iz podataka Popisa stanovništva Središnje Istre iz 2001. godine, ovaj je klaster ukupno brojao 2.406 poljoprivrednih kućanstva, od čega je najveći broj na području Grada Pazina i Općina Cerovlje, Gračišće i Tinjan.²¹

Administrativno središte Istarske županije je grad Pazin u koji vode svi glavni cestovni pravci s istočne, zapadne i južne obale Istre. Iz pazinskog Kaštela se u prošlosti upravljalo Pazinskom grofovijom, feudom austrijske kuće Habsburg. Današnja namjena Kaštela je isključivo u turističke svrhe, naime tamo se danas nalaze Muzej grada Pazina i Etnografski muzej Istre.²² Osim toga, ovaj je grad poznat po prirodnim atrakcijama kao što su Pazinska jama, Zarečki krov i kulturno povijesnim spomenicima koji se nalaze u blizini. Također, u Pazinu se održavaju razne manifestacije uključujući advent, Festival palačinki, Dani meda, Noć muzeja i mnoge druge.

Ono što karakterizira ovaj teritorij Istarske županije poznat kao Središnja Istra je rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta i mala imanja koja postaju osnovna zemljišta OPG-

²¹ Izvješće o izvršenju programa rada i financijskom poslovanju Turističke zajednice središnje Istre za razdoblje 01.01.- 31.12.2022. (<https://cms.central-istria.com/assets/e07e9685-18f9-4287-a0d5-4cb96ea9ef29.pdf>, preuzeto:20.5.2023.)

²² Službeni turistički portal Turističke zajednice Istarske županije (<https://www.istra.hr/hr/destinacije/sredisnja-istra>, preuzeto: 20.5.2023.)

ova i agroturizama, što je posljedica i povijesnih okolnosti, ali i fizičke diobe zemljišnih čestica. Ta se poljoprivredna zemljišta zatim iskorištavaju u svrhe otvaranja novih objekata ruralnog turizma ili pak izgradnje novih kuća na tom području.

Također, Središnja Istra pogodna je za razvoj većeg broja djelatnosti. Temeljem prirodnih čimbenika Središnje Istre, najbolju mogućnost za razvoj djelatnosti ima ratarstvo, povrtlarstvo, vinogradarstvo i voćarstvo u određenim dijelovima Istre s umjerenom klimom, pa je tako na područjima općina Gračišće, Cerovlje, Tinjan i okolice Motovuna zemlja pogodna za uzgoj maslina. Od proizvodnje, za ovaj je kraj najznačajnija proizvodnja krumpira, povrća, žita i krmnog bilja. Od ovih proizvoda, najveći se naglasak stavlja na proizvodnju žita s ukupnim udjelom od 48,61% ukupne proizvodnje. Zatim slijedi krmno bilje s 26,59%, a nakon toga krumpir (9,38%) i povrće (1,51%).

Kao razvojni prioriteti Središnje Istre navodi se sve veća orijentacija turizmu, industriji i trgovini, no također još uvijek je aktivna grana poljoprivrede, iako u manjim obuhvatima nego što je to bilo u prošlosti. Prioriteti razvoja poljoprivrede u današnjici uključuju bavljenje maslinarstvom, vinogradarstvom i voćarstvom, a nakon toga šumarstvom, ratarstvom i uzgojem životinja (uzgoj istarskog goveda, domaćih svinja, peradi, ovaca, koza, pčela i slično).

Uz promjenu kultura, dolazi i promjena u razmišljanjima, pa se tako lokalno stanovništvo sve više okreće održivosti i u segmentu poljoprivrede koji u današnjici uključuje pojam ekološke poljoprivrede. Ekološka ili organska poljoprivreda naziv je za poseban sustav održivog gospodarenja u poljoprivredi i šumarstvu, a obuhvaća uzgoj bilja i životinja, kao i proizvodnju hrane i sirovina. Taj sustav uključuje sve ekološke, gospodarske i društveno opravdane proizvodno-tehnološke metode koje koriste najpovoljnija svojstva krajolika pritom ne uništavajući prirodan okoliš.

Prioriteti razvoja turizma Središnje Istre vezuju se uz povećanje kvalitete turističke ponude i broja posjetitelja kao i pružanje jedinstvenog doživljaja za turiste i pritom stvaranja dodatne vrijednosti za destinaciju. Kao glavni ekonomski cilj razvoja turizma navodi se povećanje prihoda, rast BDP-a i smanjenje nezaposlenosti.

3.1. Turistički promet

U svrhu detaljne analize razvoja ruralnog turizma u Središnjoj Istri, potrebno je iznijeti kvantitativne podatke turističkog prometa ovog klastera. Donja tablica prikazuje broj turističkih dolazaka i noćenja u gradovima ili općinama Središnje Istre u 2022. godini u usporedbi s prethodnom 2021. godinom. Također, prikazani su kvantitativni podaci broja kreveta u 2022. i 2021. i prosječna duljina noćenja.

Tablica 2: Turistički promet Središnje Istre u 2022. godini

Grad/općina	Broj kreveta u 2022.	Broj kreveta u 2021.	Indeks broja kreveta	Turistički dolasci u 2022.	Turistički dolasci u 2021.	Indeks dolasci	Turistička noćenja u 2022.	Turistička noćenja u 2021.	Indeks noćenja	Prosječna duljina boravka
Cerovlje	192	181	106,08	2.384	2.312	103,11	13.203	12.916	102,22	5,54
Gračičće	232	208	111,54	2.296	1.823	125,95	18.192	13.806	131,77	7,92
Karojba	339	325	104,31	2.804	2.704	103,70	25.935	22.564	114,94	9,25
Lupoglav	180	173	104,05	1.926	1.467	131,29	11.114	9.240	120,28	5,77
Pazin	1.058	1.022	103,52	13.991	12.084	115,78	78.633	68.292	115,14	5,62
Piće	503	459	109,59	4.358	3.738	116,59	37.986	30.339	125,21	8,72
Sveti Lovreć	943	910	103,63	6.931	6.698	103,48	63.268	56.264	112,45	9,13
Sv. Petar u Šumi	366	334	109,58	3.177	2.533	125,42	27.839	22.821	121,99	8,76
Tinjan	1154	1022	112,92	9.797	7.838	124,99	84.243	67.235	125,30	8,60
UKUPNO	4967	4634	107,19	47.664	41.197	115,70	360.413	303.477	118,76	7,56

Izvor: Izvješće o izvršenju programa rada i financijskom poslovanju Turističke zajednice Središnje Istre za razdoblje 01.01.-31.12.2022. (<https://cms.central-istria.com/assets/e07e9685-18f9-4287-a0d5-4cb96ea9ef29.pdf>, preuzeto:20.5.2023.)

Na području Središnje Istre u 2022. godini ostvareno je 47.664 dolazaka te 360.413 noćenja turista. U usporedbi s 2021. godinom, bilježi se povećanje broja dolazaka za 16% te povećanja broja noćenja za 19%. S obzirom na usporednu 2021. godinu, vidi se porast turističkih dolazaka i noćenja u svim gradovima ili općinama Središnje Istre. Najveći porast u broju dolazaka ima općina Lupoglav (za 31% više), a zatim općina Gračišće (25,95%) te Sveti Petar u Šumi (25,42% više), dok najveći porast u broju noćenja u odnosu na 2021. godinu ima Gračišće (za 31,77% više), Tinjan (za 25,30%) i Piće (za 25,21% više). Broj kreveta ukupno u 2022. godini bilježi porast od 7,19%. Najveću prosječnu duljinu boravka zabilježila je općina Karojba (9,25), a zatim Sveti Lovreć (9,13), pa Sveti Petar u Šumi (8,70). Najniža je u općini Cerovlje 5,54 dana. Stopa popunjenosti kreće se oko 20%, najviša je u Pazinu 21,51%, a najniža u Lupoglavu 16,86%.

Nadalje, za kvalitetnu analizu turističkog prometa Središnje Istre, potrebno je prikazati udio noćenja u smještajnim kapacitetima. U idućoj tablici prikazana su ostvarena noćenja i smještajni kapacitet prema vrstama objekta u 2022. godini.

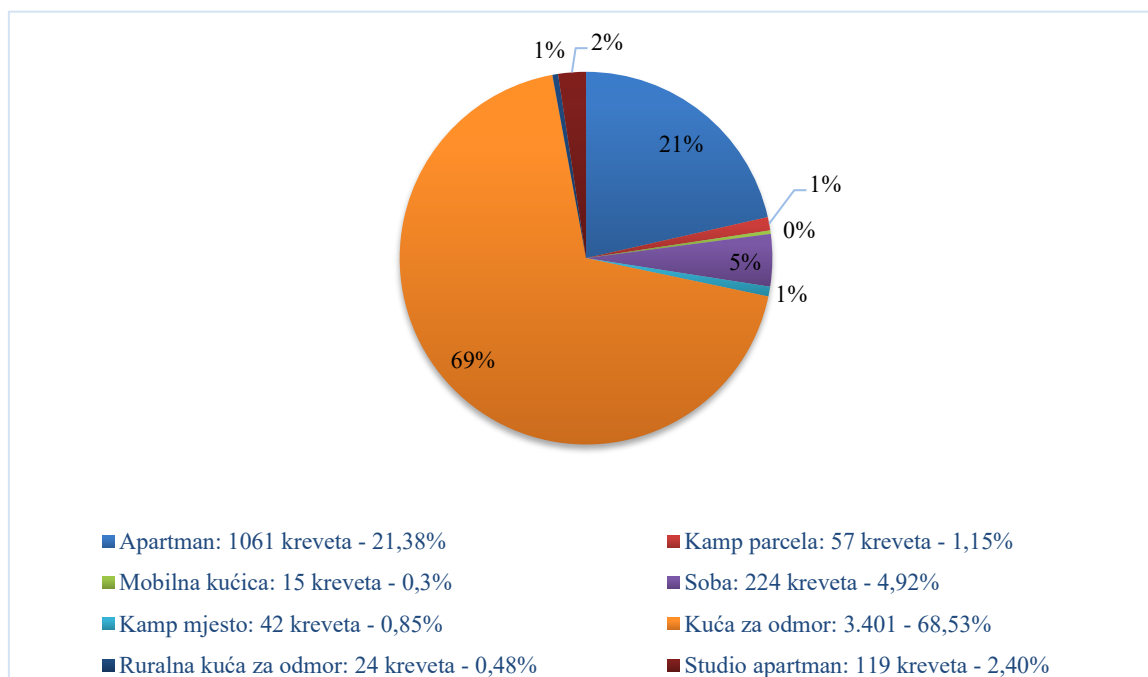
Tablica 3: Ostvarena noćenja i smještajni kapacitet prema vrstama objekta u 2022. godini

Vrsta objekta	Broj kreveta	Udio br. kreveta	Broj noćenja	Udio br. noćenja
Hoteli	53	1,07	6.225	1,70
Kampovi	102	2,06	5.016	1,37
Nekomercijalni smještaj	925	-	9.025	2,46
Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu)	69	1,39	4.234	1,15
Objekti u domaćinstvu	3.907	78,72	299.030	81,44
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj	832	16,76	43.639	11,89
Ukupno (bez nekomercijalnog smještaja)	4.963	100	358.144	97,54
UKUPNO	5.888		367.169	100

Izvor: Izvješće o izvršenju programa rada i financijskom poslovanju Turističke zajednice Središnje Istre za razdoblje 01.01.-31.12.2022. (<https://cms.central-istria.com/assets/e07e9685-18f9-4287-a0d5-4cb96ea9ef29.pdf>, preuzeto:20.5.2023.)

Prema navedenome, najveći broj noćenja ostvaren je u objektima u domaćinstvu i to čak 299.030, što je i očekivano s obzirom da se sve više privatnih smještajnih kapaciteta otvara u Središnjoj Istri. Nadalje, najmanji broj noćenja ostvaren je u kampovima (5.016). Razlog tome je što Središnja Istra ne broji puno kampova već su ti kapaciteti uglavnom smješteni na istarskoj obali. Osim toga, najveći broj kreveta imaju objekti u domaćinstvu (3.907) dok je najmanji broj kreveta u hotelima (53). Središnja Istra u 2022. godini ukupno je ostvarila 367.169 noćenja s ukupnim brojem od 5.888 kreveta.

Graf 2: Struktura smještaja prema vrstama smještajnih jedinica

Izvor: vlastita izrada autora prema podacima iz Izvješća o izvršenju programa rada i financijskom poslovanju Turističke zajednice Središnje Istre za razdoblje 01.01.- 31.12.2022. (<https://cms.central-istria.com/assets/e07e9685-18f9-4287-a0d5-4cb96ea9ef29.pdf>, preuzeto:20.5.2023.)

Prethodni graf prikazuje detaljniju strukturu smještaja po broju kreveta u Središnjoj Istri. Prema tome, najviše kreveta imaju kuće za odmor (3401 ili 69%). Nakon toga apartmani (1061 ili 21%), zatim sobe s ukupno 224 kreveta ili 5%. Najmanje brojni u ovoj skupini su mobilne kućice (15), s manje od 1% u ukupnom udjelu.

Kako bi se prikazao razvoj i rast u posjećenosti agroturizama, potrebno je prikazati strukturu turista Središnje Istre. Prema podacima turističke zajednice Središnje Istre, najbrojniji turisti u 2022. godini bili su Nijemci, s čak 65% od ukupnog broja noćenja. Nadalje, na drugom mjestu nalaze se turisti iz Austrije sa ukupno 6%, zatim iz Nizozemske. Na četvrtom mjestu nalaze se domaći turisti s udjelom od 4,7%, a zatim turisti iz Belgije s 3%.

Tablica 4: Nacionalna struktura najučestalijih turista Središnje Istre u 2022. godini

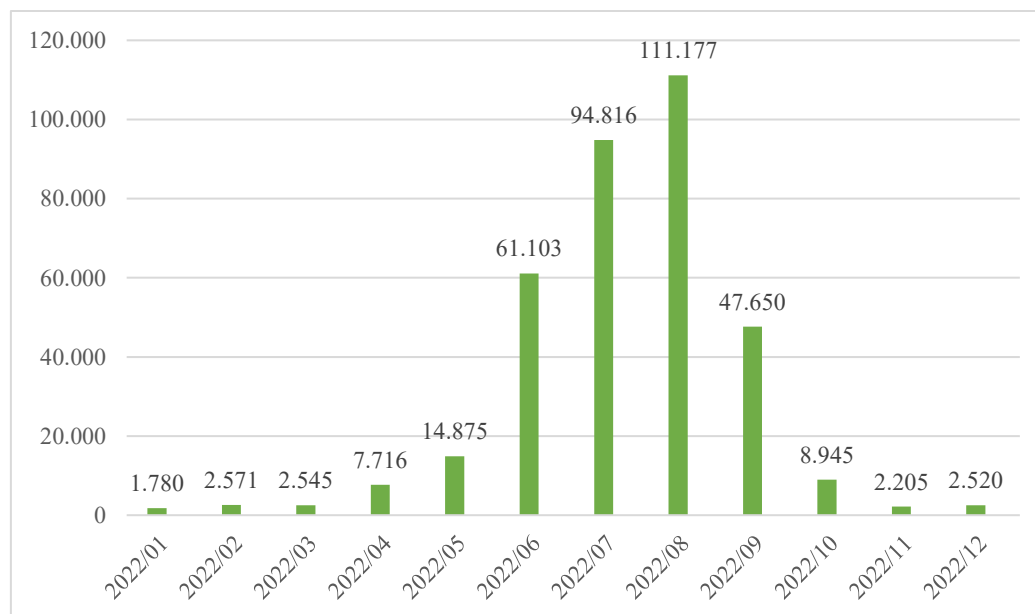
	Država	Dolasci u 2022.	Udio dolazaka u 2022.	Noćenja u 2022.	Udio noćenja u 2022.
1.	Njemačka	25.262	53%	232.576	64,53%
2.	Austrija	3.321	6,97%	21.791	6,05%
3.	Nizozemska	2.200	4,62%	17.705	4,91%
4.	Hrvatska	5.549	11,64%	16.866	4,68%
5.	Belgija	1.411	2,96%	11.009	3,05%
6.	Ostali	9.921	20,81%	60.466	16,78%
UKUPNO:		47.664	100,00%	360.413	100%

Izvor: Izvješće o izvršenju programa rada i financijskom poslovanju Turističke zajednice središnje Istre za razdoblje 01.01.-31.12.2022. (<https://cms.central-istria.com/assets/e07e9685-18f9-4287-a0d5-4cb96ea9ef29.pdf>, preuzeto:20.5.2023.)

Tablica prikazuje nacionalnu strukturu najučestalijih turista u Središnjoj Istri u 2022. godini. Najveći broj dolazaka bilježe Nijemci s čak 53% ukupnog udjela. Idući su Austrijanci s 6,97%, a nakon toga Nizozemci s ukupno 4,62%.

Turistička potražnja u Središnjoj Istri razlikuje se po mjesecima zavisno radi li se o periodu unutar ili van glavne sezone. Idući graf prikazuje broj noćenja u 2022. godini u Središnjoj Istri po mjesecima. Takav prikaz omogućuje uočavanje sezonalnosti.

Graf 3: Broj ostvarenih noćenja turista po mjesecima u 2022. godini

Izvor: Izvješće o izvršenju programa rada i financijskom poslovanju Turističke zajednice središnje Istre za razdoblje 01.01.-31.12.2022. (<https://cms.central-istria.com/assets/e07e9685-18f9-4287-a0d5-4cb96ea9ef29.pdf>, preuzeto:12.7.2023.)

Prema gornjem prikazu, vidljiva je izrazita sezonalnost, odnosno velik dio noćenja u Središnjoj Istri realizira se od lipnja do kraja rujna, dok je od listopada, pa sve do svibnja zabilježen znatno manji broj noćenja. Prema tome, najveći broj noćenja ostvaren je u kolovozu (111.177), a najmanji broj noćenja u siječnju (1.780).

3.2. Atrakcijska osnova Središnje Istre

Atraktivni elementi ponude koji sačinjavaju neku destinaciju mogu se podijeliti na one prirodne i društvene elemente. Pod prirodnim elementima ubraja se reljef, klima, hidrografski elementi te biljni i životinjski svijet koji prevladava na tom području. Društvene elemente privlačnosti čine kulturno – povijesni spomenici, stare građevine, utvrde, kulturne ustanove, priredbe, događaji, manifestacije i drugo. Za privlačenje većeg broja posjetitelja i duže zadržavanje istih u jednoj destinaciji zaslužne su atrakcije kojima spomenuta destinacija upravlja.

Sve veći razvoj turizma i ugostiteljstva Središnja Istra može pripisati navedenim atraktivnim elementima ponude. Kao kraj karakterističan po netaknutoj prirodi i čistom zraku, s velikim brojem brežuljaka, utvrda, dobroj prometnoj povezanosti i autohtonim proizvodima i gastronomiji, Središnja Istra istaknula se kao posebna turistička regija s raznolikom i vrhunskom kvalitetnom ponudom koja je i oblikovala samu atrakcijsku osnovu ovog područja.

Osim toga, jedan od utjecaja na atraktivnost Središnje Istre ima pogodna klima. Za ovo područje karakteristična je mediteranska klima s blagim zimama i toplim proljećima i jeseni. Oborine u Središnjoj Istri ovise o reljefu, pa tako najveća količina padalina na ovom području izražena je u jesenskim mjesecima, a najmanje u ljetnim (srpanj i kolovoz). U nastavku, Središnju Istru krase raznolikost i bogatstvo biljnog svijeta te joj time pruža karakterističan pejzaž. Za vegetaciju Istarske županije tipična je hrastova i bukova šuma i šuma hrasta lužnjaka u Motovunu. Motovunska šuma karakteristično je zaštićeno područje. Osim biljnog svijeta, naglašene su poljoprivredne kulture vinogradarstva i maslinarstva. Svi

ranije spomenuti elementi znatno utječu na atraktivnost destinacije, pa tako i područja Središnje Istre.

Glavne atrakcije Središnje Istre od izrazite su važnosti jer tom području pridaju novu vrijednost i samim time privlače veći broj posjetitelja. Središnja Istra ima velik broj prirodnih i kulturnih atrakcija. Kao glavne i najpoznatije prirodne atrakcije navode se zaštićene pinije u Karojbi, bare kod Cerovlja, slapovi Butonige, puč u Vošteni kod Svetog Lovreča, Benkovski slap u Pićnu, Ćićarija, dolina Pazinčice, Pazinska jama, Draga podno Tinjana, slap Sopot i druge.

Od kulturnih atrakcija značajne su Pazinski kaštel, crkva Svete Marije na Škriljinah kod Berma, Etnografski muzej Istre i Muzej grada Pazina, Pavlinski samostan i crkva svetog Petra i Pavla u Svetom Petru u Šumi i druge. Osim navedenih atrakcija, Središnja Istra organizira velik broj događaja i manifestacija uglavnom u ljetnim mjesecima koji privlače brojne posjetitelje.

Prema tome, ovo je područje bogato kako prirodnim tako i izvedenim atrakcijama koje čine ukupnu turističku ponudu Središnje Istre. Pravilnim upravljanjem i valoriziranjem ovih atrakcija podiže se imidž turističke destinacije i samim time se direktno utječe na turističku potražnju, odnosno na sve veći broj posjetitelja u destinaciji.

4. Analiza ponude ruralnog turizma u Središnjoj Istri

Istarska je županija većim dijelom sastavljena od brojnih sela i zaseoka koje pružaju mogućnost razvoja ruralnog turizma ili agroturizma kao jedne od vrsta selektivnih oblika turizma. Prema tome, u današnjici je ruralni turizam u Istarskoj županiji, pa tako i na području Središnje Istre doživio svoj procvat. Taj je oblik turizma postao veoma prepoznatljiv među posjetiteljima, a kao njegova glavna prednost navodi se izravan kontakt s prirodom i postizanje novog doživljaja za turiste. Ruralni turizam ili agroturizam u Središnjoj Istri osobito je poznat među posjetiteljima koji žele doživjeti autentičnost života na selu i kontakt s prirodom.

S obzirom da je Središnja Istra kao dio Istarske županije veoma razvijeno područje koje pruža brojne mogućnosti za daljnji razvoj ruralnog turizma, nije ni čudno što se sve veći broj posjetitelja odlučuje na upravo ovakav odabir turističke destinacije za provođenje svog godišnjeg odmora. Osim toga, modernim je turistima ili posjetiteljima postala od velike važnosti mogućnost uključivanja u aktivnosti na selu, što im zapravo pruža doživljaj autentičnosti i jednostavnosti života na seoskim područjima. Uz spomenute aktivnosti na selima, posjetitelji ovog kraja najviše uživaju u aktivnostima kao što su biciklizam, aktivne šetnje i planinarenje na sjeveru Istre, trčanje, jahanje, adrenalinski sportovi koji uključuju *bungee jumping*, skakanje s padobranom, *zip line*, *paintball* i ostale aktivnosti. Za ljubitelje mirnijih aktivnosti, Središnja Istra ima u ponudi razne vinarije, restorane i atrakcije.

Kao prednost Središnje Istre i dodatna pogodnost za razvoj ruralnog turizma na tom području navodi se prekrasan, pitoreskan krajolik, prirodno okruženje i tradicionalna arhitektura koja destinaciji daje dodatan šarm. Uz navedeno, za ovu je regiju karakteristična gastronomija s ponudom tradicionalnih jela i prepoznatljivih vina, u čemu ljubitelji istih mogu svakako uživati.

Nadalje, za dodatan razvoj ruralnog turizma i povećanje broja smještajnih kapaciteta kao i ostalih ugostiteljskih objekata u Središnjoj Istri pruža se mogućnost renoviranja i adaptacije brojnih rustikalnih kuća i objekata, seoskih gospodarstava i agroturizama i na taj način obogaćivanje već postojeće turističke ponude ovog kraja.

Promatrajući cijelu Republiku Hrvatsku, ruralni turizam smatra se najrazvijenijim upravo u Istarskoj županiji, što posebno može zahvaliti svom povoljnom geografskom položaju, umjerenoj klimom, očuvanoj prirodi, pregrštu prirodnih atrakcija, kao i bogatoj tradiciji. Za daljnji razvoj ponude ruralnog turizma potrebna je postojeća infrastruktura, kao i dodatne vještine i znanja vezana uz taj oblik turizma. Turistička se ponuda prvotno razvija na već postojećem potencijalu i uključuje nekretnine te pojedine vještine ili znanja. S druge strane turistička ponuda nastoji maksimalno uključivati resurse položaja domaćinstva ili njegove bliže okolice, kao što su posebno vrijedan prirodni položaj (zaštićeni krajolik, kultivirani krajolik, park prirode ili nacionalni park) ili položaj unutar vrijedne i zaštićene arhitektonske i kulturne cjeline.²³

Trenutačna ponuda ruralnog turizma najrazvijenija je u klasteru Središnje Istre, s velikim brojem agroturizama i obiteljsko poljoprivrednih gospodarstva u okolici Cerovlja, Gračišća, Karojbe, Lupoglava, Pazina, Pićna, Svetog Lovreča, Svetog Petra u Šumi i Tinjana.

CEROVLJE

Općina Cerovlje pripada području Središnje Istre s svojom površinom od ukupno 107 km², a proteže se sjeveroistočno od grada Pazina i uključuje nekoliko većih ruralnih naselja: Borut, Draguč, Grimaldu, Gologoricu, Paz i Pazinske Novake. Ovaj kraj karakterizira brežuljkasto okruženje koje je uzrokovalo svim posebnostima ovog područja u prošlosti i današnjici. Prepoznatljive su obrambene utvrde ovog kraja (Gradina, Paz, Šabec, kasnije Belaj, Posrt) koje su u srednjem su vijeku činile neosvojivu granicu kojom je istarski markgrof štitio područje svoje vlasti, s Boljunom, Lupoglavom, Ročem, Črnim i Belim gradom na sjeveru te Letajem, Barbanom, Rakljem i Sutivancem na jugu.

Cerovlje je općinsko središte nastalo na važnom prometnom pravcu ceste koja je povezivala Istru i Rijeku, a još je veći značaj dobilo 1876. izgradnjom željezničke pruge Divača – Pula. Naselje je na mjestu današnjeg postojalo već u 13. stoljeću, za vrijeme

²³ Priručnik za bavljenje seoskim turizmom; korak po korak od ideje do uspješnog poslovanja, Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, 2011.
(https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/Prirucnik_Seoski_turizam.pdf, preuzeto: 22.5.2023.)

vladavine akvilejskih patrijarha. Međutim prvi se put kao Cerovlje, spominje 1325. u *Istarskom razvodu*, a u *Urbaru pazinske grofovije* iz 1498. nalazimo ga kao *Czerolach*.²⁴

Prema državnom zavodu za statistiku, općina Cerovlje danas ima oko 1450 stanovnika, a velik broj stanovnika se na tom području bavi poljoprivredom zbog čega se i pruža mogućnost još većeg razvijanja ruralnog turizma.

Kao pozitivan primjer poslovanja agroturizma na području općine Cerovlje navodi se Agroturizam *Stara Štala* čiji je nositelj Valter Merklin s kojim je određen intervju za istraživački dio rada.

GRAČIŠĆE

Gračišće je općina u Središnjoj Istri površine od 61 km² na čijem području živi oko 1300 stanovnika (Državni zavod za statistiku, 2021.) Ta se općina razvila na prostoru staroslavenskog kulturnog mjesta posvećenog Perunu - bogu gromovniku. Spomen na njegovo štovanje sačuvano je u nazivu obližnjeg brda - *Perunčevac*. Kao jedna od najupečatljivijih posebnosti Gračišća njegova je urbana struktura. Taj je gradić nekad bio okružen zidinama od kojih je svaka imala svoj trg s crkvom. Najpoznatiji trg nalazi se u središtu grada pod imenom *Plac s crkvom Majke Božje, kapelom sv. Antuna i palačom Salamon*. U taj se dio grada može ući kroz zapadna vrata s ložom koja je podignuta 1549. godine. Prolazeći kroz ta vrata, ulica se dijeli lijevo prema župnoj crkvi sv. Vida, Modesta i Kresencije i desno prema stambenoj četvrti oko trga s crkvom sv. Pakracija iz 14. stoljeća.

Tipičan očuvan krajolik ovog područja potaknuo je nekoliko domaćinstava na bavljenje ruralnim turizmom, pa je tako u ovom kraju značajan broj OPG-ova i agroturizma. Osim toga, jedinstveni kulturno – povijesni spomenici i očuvana baština vrijednost su koja u ovu malu općinu privlači sve više posjetitelja.

Najpoznatije manifestacije i događaja koje općina Gračišće organizira su tradicionalna Smotra vina središnje Istre koja se svake godine održava na uskršnji ponedjeljak, poznata lokalna *fešta* Vidova koja se održava početkom ljeta i Festival svirača na usnim

²⁴ Službeni turistički portal Turističke zajednice Istarske županije (<https://www.istra.hr/hr/destinacije/sredisnja-istra>, preuzeto: 22.5.2023.)

harmonikama pod nazivom *Zasopimo na organić*. Sav ovaj spomenuti sadržaj čini Gračišće posebnom destinacijom s pregršt zanimljivosti i atraktivnim krajolikom.

Kao pozitivan primjer u praksi za istraživački dio rada odabran je agroturizam *Stari Kostanj* koji se nalazi u naselju Gržići u općini Gračišće. Nositelj tog agroturizma je Petar Grubišić.

KAROJBA

Općina Karojba dio je Središnje Istre površine 35 km² koji okružuju šumoviti brežuljci oko izvora *Valigaštar* i *Vrućak*, dvaju poznatih izvora tog kraja. Prema popisu stanovništva iz 2021. ova mala općina ima oko 1400 stanovnika. Naselja koja okružuju Karojbu, a također se nalaze u sklopu ove općine su još i Motovunski Novaki, Rakotule i Škropeti.

Stanovništvo se na ovom području pretežito bavi vinogradarstvom i u novije vrijeme maslinarstvom te otvaraju nove OPG-ove i agroturizme. Prema reljefu, ovaj se dio može podijeliti na kršku zaravan na jugozapadu i brdovito fliško područje na sjeveroistočnom dijelu.

LUPOGLAV

Općina Lupoglav dio je Istarske županije čija je glavna karakteristika njen položaj na raskrižju prometnih puteva, gdje se od pravca Trst - Rijeka odvaja pravac koji vodi prema središtu poluotoka. Danas se to sjedište općine proteže sve do obronaka Učke i Ćićarije i južno do Boljunskog Polja.

Lupoglav je naselje koje u današnjici naseljava sve više stanovnika, pa je to mjesto prepuno novih kuća koje su smještene oko prometnice.

PAZIN

Grad Pazin, administrativno središte Istarske županije i grad duge i bogate tradicije prvi se put spominje 983. godine u dokumentu kojim car Oton potvrđuje darivanje utvrde *Castrum Pisinum* porečkim biskupima. To je grad od svega 134,9 km² s ukupno 8279 stanovnika prema Državnom zavodu za statistiku iz 2021. godine. Sastoji se od 18 naselja koje ga okružuju (Beram, Bertoši, Brajkovići, Butoniga, Grdoselo, Heki, Ježenj, Kašćerga,

Kršikla, Lindar, Pazin, Stari Pazin, Trviž, Vela Traba, Zabrežani, Zamask, Zamaski Dol, Zarečje i Katun Lindarski.

Stari dio grada smješten je na strmim liticama ispod kojih se nalazi rijeka Pazinčica koje zajedno tvore prirodni fenomen pod nazivom Pazinska jama koja je ujedno jedna od najpoznatijih prirodnih atrakcija na ovom području. Zbog svog zemljopisnog područja, grad Pazin karakterizira kontinentalna klima s vrućim ljetom, dok su zime hladne i maglovite. Također, Pazin je mjesto u kojem se nalazi najveća i najbolje sačuvana srednjovjekovna utvrda u Istri - Pazinski kaštel - koji se smjestio na litici ponad Pazinske jame.

Grad Pazin, najveće je središte u Središnjoj Istri s najvećim brojem stanovnika na tom području koji se bave različitim djelatnostima od kojih posebno valja napomenuti ruralni turizam. Ovo je mjesto dom brojnih OPG-ova, a kao primjer uspješnog poslovanja jednog OPG-a u Pazinu je OPG Križmanić koji se nalazi na Velom Ježenju, malom naselju u blizini grada Pazina.

PIĆAN

Općina Pićan mala je općina u sastavu Središnje Istre s površinom od 51 km², a ukupno broji 1722 stanovnika prema podacima iz 2021. U sastavu ove općine nalazi se deset naselja: Grobnik, Jakomići, Krbune, Kukurini, Montovani, Orič, Pićan, Sveta Katarina, Tupljak i Zajci. Ova općina iz svoje prošlosti nosi velik broj modificiranih imena, a ono što je zasigurno je daleka prošlost Pićna. Najstariji dijelovi nalazili su se na brdu sjevernije od današnjeg naselja, a daljnji povijesni podaci iznose kako je ova općina u doba vladavine Bizanta bila administrativno središte središnjeg dijela Istre. Kasnije je u Pićnu bilo sjedište istoimene biskupije, jedne od najstarijih, ali i najmanjih u kršćanskom svijetu.

Od značajnijih spomenika znamenitosti u to općini navodi se župna crkva Navještenja Blažene Djevice Marije, Crkveni zvonik, bivša biskupska palača, kip sv. Ivana Nepomuka, crkvice sv. Roka i crkvice sv. Mihovila. Od značajnijih manifestacija, u Pićanu se svake godine održava LegendFest, odnosno festival legendi, mitova i narodnih priča. Festival traje dva dana, a okuplja velik broj posjetitelja koje zanima fantastična tematika.

SVETI LOVREČ

Sveti Lovreč je općina su Središnjoj Istri koja se smatra jednim od najbolje sačuvanih srednjovjekovnih utvrđenih gradova u Istri. Naselje je dobilo ime po crkvi svetog Lovre koja datira u 8. stoljeće. Specifičan je kružni oblik naselja koji potječe još iz prapovijesti. Već je u doba Bizanta Lovreč utvrđen bedemima i kulama koje su kasnije u više navrata temeljito obnavljane, a najveći dio danas vidljivih fortifikacija potječe iz doba Venecije kada je u Svetom Lovreču bilo sjedište vojne uprave čitavog mletačkog dijela Istre - tzv. *Pazenatik*.²⁵

Sveti Lovreč ima površinu od ukupno 30,61 km², a ukupan broj stanovnika za 2021. godinu iznosio je 960. U sastavu Svetog Lovreča kao općine su 24 naselja. Od gospodarstva, stanovnici Svetog Lovreča najviše se bave poljoprivredom koja je namijenjena uglavnom za opskrbu turizma zapadnog područja te se sve više bave spomenutim turizmom u obliku iznajmljivanja smještaja, OPG-ova i slično.

SVETI PETAR U ŠUMI

Sveti Petar u Šumi općina je koja se nalazi u Središnjoj Istri, a smatra se da je dobila ime po benediktinskom samostanu. Ova se općina smatra jednom od najposebnijih u Istri iz razloga što je u usporedbi s ostalim gradovima i mjestima u Istri, jedino naselje koje je smješteno na zaravni, a ne na brežuljku. U tom početku, u okolici Svetog Petra u Šumi nije bilo kuća, kako bi se očuvao mir benediktinskih redovnika. Danas u ovom mjestu živi nešto više od 1000 stanovnika koji se uglavnom bave poljoprivrednim djelatnostima, no nije za zanemariti sve veći razvoj turizma. Posebno se razvija ruralni turizam te se pokreće sve više obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava te grade brojne kuće za odmor, apartmani i slično.

Za potrebe istraživačkog djela rada, kontaktirana je obitelj Budak, vlasnici firme Budak j.d.o.o. i Konobe Doma – restorana/ konobe bazirane na domaćim proizvodima u naselju Kranjci pored Svetog Petra u Šumi.

²⁵ Službeni turistički portal Turističke zajednice Istarske županije (<https://www.istra.hr/hr/destinacije/sredisnja-istra>, preuzeto: 22.5.2023.)

TINJAN

Općina Tinjan nalazi se prema zapadu Istarske županije, a pripada klasteru Središnje Istre. Površina ove općine iznosi oko 55 km², a broj stanovnika u 2021. iznosio je 1729. U sastavu ove općine nalazi se osam naselja: Brčići, Brečevići, Jakovici, Kringa, Muntrilj, Radetići, Tinjan i Žužići.

Stanovništvo se u tom kraju nekada bavilo poljoprivredom, dok je danas uvelike koncentrirano na turizam i poduzetništvo. Osim toga, općina Tinjan u današnjici ponosno čuva svoju povijest i tradiciju kada je riječ o simbolima ovog kraja – folklor, kameni suhozidi i slično ili pak o vrhunskim gastronomskim delicijama, poput istarskog pršuta. Tradiciju proizvodnje vrhunskog pršuta na tinjanštini danas čuva nekoliko registriranih pršutana, a 2006. godine Tinjan se proglasio i *Općinom istarskog pršuta* što pokazuje koliko se ova istarska općina predala proizvodnji ovog poznatog gastronomskog proizvoda.

Također, znakovita tradicija ovoga kraja navodi se i kovački zanat, a tinjanski kosiri nadaleko su poznati, pa se na blagdan Šimunju u Tinjanu tradicionalno održava smotra kosira i drugih kovačkih proizvoda kovača iz cijele Istre.²⁶

U istraživačkom dijelu rada sudjelovao je tinjanski OPG MIRAI Aromatica i nositeljica tog OPG-a Martina Štifanić.

Osim navedenih karakteristika i aktivnosti po kojima su ove općine i grad Pazin poznati, za ruralni turizam i njegovu razvijenost u Središnjoj Istri, najvažnije je napomenuti postojeće agroturizme i obiteljsko poljoprivredna gospodarstva tog područja. Sve ranije navedene općine sve više iskorištavaju poljoprivredu i domaće proizvode kojima valoriziraju područje Središnje Istre i uvelike privlače posjetitelje. Osim toga, važno je napomenuti kako Istarska županija također potiče razvoj i unapređenje ruralnog turizma, pa su tako svake godine organizirani dani otvorenih vrata agroturizama Istarske županije. Ta se manifestacija organizira s ciljem promoviranja ruralnog turizma u unutrašnjosti Istre, produljenja turističke sezone, kao i upoznavanjem posjetitelja s gastro ponudom tog kraja, starim zanatima i životom mještana općenito. Kroz tih nekoliko tjedana, agroturizmi Istarske županije otvaraju

²⁶ Službeni turistički portal Turističke zajednice Istarske županije (<https://www.istra.hr/hr/destinacije/sredisnja-istra>, preuzeto: 22.5.2023.)

svoja vrata posjetiteljima širom Hrvatske i svim ostalim zainteresiranim za domaće proizvode s tog područja. Manifestacija se održava na jesen, u mjesecu studenom, a agroturizmi su otvoreni svaki vikend. Organizatori manifestacije su turistička zajednica Istarske županije i Agencija za ruralni rast i razvoj (AZRRI).

Osim što se posjetiteljima nude razni domaći prehrambeni proizvodi na degustiranje, moguće je te proizvode kupiti u spomenutim agroturizmima koji sudjeluju u manifestaciji. Svake se godine u ovu manifestaciju uključi od 10 do 15 agroturizama Središnje Istre, s ciljem promoviranja svog poslovanja i Središnje Istre kao veoma atraktivne turističke destinacije. Osim ove organizirane manifestacije, agroturizmi i OPG-ovi Središnje Istre uglavnom su otvoreni tokom cijele godine, čime znatno utječu na produljenje turističke sezone u Istarskoj županiji.

5. Rezultati empirijskog istraživanja

U svrhu izrade diplomskog rada korištena je odgovarajuća stručna literatura i znanstvene metode koje mora karakterizirati objektivnost i pouzdanost podataka. Također, rad karakterizira preciznost u definiranju cilja i predmeta istraživanja, kao i zadanih ciljeva i hipoteze rada. Ističe se ograničenje na središnju Istru odnosno rad se u velikom dijelu odnosi na ponudu ruralnog turizma u tom području, uz teorijski okvir ruralnog turizma i analizu Istarske županije. Osim teorijskog djela, rad sadrži empirijsko istraživanje provedeno u obliku intervjua.

Svako istraživanje, pa tako i ovaj rad sadrži kombinaciju više različitih metoda koje osiguravaju bolju provjeru rezultata, veću točnost i sigurnost. Metode korištene u ovom radu su metoda analize, metoda sinteze, deduktivna metoda i deskriptivna metoda. Metoda analize odnosi se na traženje veze, uzroka i posljedice te izvođenje zaključka pomoću rastavljanja cjelovitoga na sastavne elemente. To je postupak pri kojem se pomoću razlaganja ili razdvajanja „djelatnost subjekta postupno razvija od neke kompleksne cjeline, kao polazne točke istraživanja, k pronalaženju i utvrđivanju elemenata, sadržaja, činitelja danog objekta i odnosa tih činitelja u njemu“. ²⁷ Metoda sinteze je obrnut postupak od analize koji uključuje spajanje i povezivanje određenih jednostavnijih dijelova u smislenu cjelinu. Ova je metoda korištena u objašnjenju prošlih istraživanja vezanih uz tematiku rada. Deduktivna metoda uključuje zaključivanje od općeg k pojedinačnom, dok deskriptivna metoda opisuje pojave koje se istražuju, u ovom slučaju vezane uz ruralni turizam turističku ponudu Istarske županije u tom segmentu. Deskriptivna metoda korištena je u formiranju cijelog rada.

Empirijsko istraživanje o ponudi ruralnog turizma na području Središnje Istre provedeno je putem strukturiranog intervjua od ožujka do srpnja 2023. godine. U istraživanje su bili uključeni nositelji lokalnih agroturizama ili OPG-ova. Istraživanje je provedeno u Središnjoj Istri – područje Cerovlje, Gračišće, Karojba, Lupoglav, Pazin, Pićan, Sveti Lovreč, Sveti Petar u Šumi i Tinjan. Intervju je proveden na hrvatskom jeziku, dok se sama distribucija istoga vršila uživo, telefonski ili elektroničkim putem pomoću obrasca. Intervju je formalno i sadržajno razrađen, a govor ispitanika je vođen unaprijed pripremljenim pitanjima. Uzorak

²⁷ Žugaj i dr., 2006, str.50

na kojem se istraživanje provodilo sastoji se od pet nositelja agroturizma ili OPG-ova s područja Središnje Istre. Detaljnijom podjelom, rad analizira dva agroturizma, dva OPG-a i jednu obiteljsku tvrtku i restoran/konobu. Nadalje, u rad su uključeni agroturizmi;

1. Agroturizam *Stara Štala* (Cerovlje)
2. Agroturizam *Stari Kostanj* (Gračišće)

i obiteljsko poljoprivredna gospodarstva;

1. OPG Križmanić (Pazin)
2. OPG MIRAI Aromatica (Tinjan)
3. Budak Produkt j.d.o.o. i Konoba Doma (obiteljska tvrtka i restoran, Sveti Petar u Šumi).

Strukturirani intervju sastojao se od sljedećih 10 pitanja:

1. Kada ste odlučili pokrenuti vlastiti OPG/agroturizam?
2. Što Vas je osobito potaknulo za pokretanje OPG-a/agroturizma?
3. Što mislite o razvijenosti OPG-ova u Središnjoj Istri i o Vašim potencijalnim konkurentima?
4. Kako biste najbolje opisali Vaš OPG/agroturizam?
5. Koji su Vaši proizvodi/usluge OPG-a/agroturizma?
6. Što biste naveli kao specifičnost u Vašem OPG-u/agroturizmu? (nešto čime se razlikujete od ostalih u središnjoj Istri)
7. Koliko ima zaposlenih u OPG-u/agroturizmu?
8. Odakle Vam najčešće dolaze gosti?
9. Što biste naveli kao svrhu Vašeg poslovanja?
10. Koji su Vaši budući planovi za OPG/agroturizam?

U prvom se pitanju željela ustanoviti vremenska odrednica početka poslovanja odabranih agroturizama i OPG-ova. Važno je za razvoj ruralnog turizma u Središnjoj Istri znati približno odrediti početak širenja i populariziranja ove vrste selektivnog oblika turizma.

Drugo pitanje odnosi se na motivaciju nositelja agroturizama ili OPG-ova za pokretanje vlastitog posla. Time se žele ustanoviti glavni čimbenici koji su utjecali na samo pokretanje poslovanja. Važno je raspoznati, motiviraju li nositelje objekata vanjski čimbenici ili su potaknuti svojim unutarnjim željama, stavovima.

Treće pitanje ulazi u dubinu istraživanja, a to je razvijenost ponude ruralnog turizma u Središnjoj Istri. Svrha ovog pitanja je prikupiti stavove nositelja lokalnih agroturizama ili OPG-ova o ponudi na njihovom području stanovanja. Ruralni turizam općenito kao i samo unapređenje ponude u tom smislu ne može se odvijati bez aktivne usporedbe s sličnim pružateljima usluga odnosno potencijalnim konkurentima. Ovo pitanje također sagledava stavove nositelja o spomenutim potencijalnim konkurentima i spomenutu usporedbu između nositelja ovakve turističke ponude.

Četvrto pitanje ulazi u srž svakog od odabranih agroturizama ili OPG-ova. Svrha ovog pitanja je subjektivan opis vlastitog seoskog gospodarstva pomoću kojeg se mogu analizirati različitosti u željenom predstavljanju svog gospodarstva, kao i postavljanje imidža iz perspektive nositelja. Iznošenje vlastitog stava i davanje opisa vlastitog agroturizma ili OPG-ova važno je kako bi se ustanovili ciljevi nositelja, odnosno stupanj do kojeg oni žele razvijati svoje gospodarstvo i imidž koji žele postaviti na tom području.

Peto pitanje obuhvaća konkretne proizvode i usluge koje su odabrani agroturizmi i OPG-ovi uvrstili u svoju turističku ponudu i čime privlače posjetitelje. Svrha ovog pitanja je isticanje raznolikosti ponude u odabranom uzorku kao i detaljnija analiza ponude ruralnog turizma u Središnjoj Istri. Kvaliteta turističke ponude glavna je odrednica koja utječe na odabir destinacije putovanja od strane turista. Bitno je da se turistička ponuda prilagođava promjenama na dinamičnom turističkom tržištu i segmentira prema skupinama turista, odnosno u današnjici je sve važnija što veća personalizacija usluga kako bi se ostvarilo maksimalno zadovoljstvo.

Šesto pitanje nastavak je na četvrto pitanje koje je bilo opis vlastitog gospodarstva, dok je u ovom pitanju istaknuta vlastita percepcija nositelja o posebnosti svojeg agroturizma ili

OPG-ova. Cilj ovog pitanja je istaknuti specifičnosti svakog od ispitanih gospodarstva i na taj način zaokružiti analizu ruralnog oblika turističke ponude u središnjoj Istri. Za ovaj je segment važno istaknuti sve posebnosti koje određeno gospodarstvo ima, bilo to lokacija, gastronomija, razni prateći sadržaji i usluge, odnosno sve po čemu se taj agroturizam ili obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo diferencira od ostalih pružatelja usluga u aspektu ruralnog turizma.

Sedmo pitanje ističe analizu kadrova vezanih uz područje ruralnog turizma, tj. koliko je ljudi uključeno u ovaj tip uslužnih ili prodajnih djelatnosti. Cilj ovog pitanja je usporedba broja zaposlenih u odabranom uzorku te donošenje objektivnih zaključaka o zaposlenosti na seoskim gospodarstvima.

Osmo pitanje analizira nacionalnu strukturu najučestalijih gostiju u odabranim agroturizmima ili obiteljsko poljoprivrednim gospodarstvima. Svrha ovog pitanja je ustanoviti tko su najučestaliji posjetitelji te odnosi li se to više na domaće ili strane posjetitelje. Također, važna je usporedba uzorka odnosno ispitivanje poklapa li se struktura gostiju u cijelom uzorku ili se diferencira.

Deveto pitanje ponovno ulazi u percepciju nositelja s ciljem saznanja glavne svrhe poslovanja seoskih gospodarstava. Važno je odgovoriti na pitanje zašto se odabrani nositelji agroturizama ili OPG-ova odlučuju na otvaranje vlastitog seoskog gospodarstva te što je zapravo njihov glavni cilj, što žele ostvariti svojim poslovanjem.

Posljednje ili deseto pitanje usmjereno je na budućnost poslovanja odabranih agroturizama ili obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava. Cilj ovog pitanja je doznati i analizirati u kojem se će smjeru kretati ponuda ruralnog turizma u budućnosti, koji su daljnji planovi za poslovanje seoskih gospodarstava u Središnjoj Istri te koja je buduća perspektiva za razvoj ovog oblika turizma u ruralnim područjima.

Nakon objašnjenja pojedinačnih ciljeva svakog od ukupno deset pitanja koje sadrži strukturirani intervju, potrebno je izvršiti analizu dobivenih rezultata. Svi su dobiveni rezultati prikazani tekstualno ili grafički radi bolje preglednosti samih podataka i lakše usporedbe.

Za analizu rezultata dobivenih provođenjem strukturiranog intervjua koristila se metoda deskripcije. Cilj je potvrditi ili opovrgnuti glavnu hipotezu iz uvoda:

H1: Ruralni turizam u Središnjoj Istri je razvijen turistički proizvod koji utječe na atraktivnost i postavljanje imidža destinacije te u njega vrijedi dalje ulagati zbog sve veće potražnje.

Iznad navedena glavna hipoteza sadrži nekoliko elemenata koje je potrebno raščlaniti i detaljnije analizirati uz pomoć provedenih intervjua. Bitni elementi uključeni u glavnu hipotezu su:

- Razvijenost turističkog proizvoda
- Utjecaj ruralnog turizma – atraktivnost i kreiranje pozitivnog imidža destinacije
- Porast u potražnji.

Prvi element uključen u glavnu hipotezu odnosi se na konkretni turistički proizvod u Središnjoj Istri vezan uz ruralni turizam (agroturizam, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, ruralne kuće za odmor, ruralni obiteljski hoteli, ruralni B&B i ostalo). Cilj je potvrditi ili opovrgnuti razvijenost turističkog proizvoda.

Drugi element glavne hipoteze odnosi se na utjecaj koji ruralni turizam ima na postavljanje pozitivnog imidža u destinaciji i atraktivnosti. Ovim se elementom želi dokazati u kojoj je mjeri destinacija popularna i atraktivna posjetiteljima zbog ponude ruralnog turizma odnosno ima li ovaj oblik turizma u Središnjoj Istri više pozitivnih ili negativnih utjecaja na samu destinaciju.

Treći element odnosi se na potražnju za ruralnim turizmom u Središnjoj Istri, broj posjetitelja i nacionalnu strukturu, postojanje sezonalnosti i prilagodbu ponude potražnji tj. posjetiteljima koji dolaze u Središnju Istru i praćenje trendova.

Analiza dobivenih rezultata provodi se kvalitativnom metodom u koju su uključeni grafički i tablični prikazi za bolje pojašnjenje općih zaključaka izvedenih iz intervjua. Analiza se provodi na način da se opisuju odgovori nositelja odabranih agroturizama ili OPG-ova po pitanjima.

Prvo pitanje odnosi se na početak pokretanja djelatnosti vezanih uz ruralni turizam u Središnjoj Istri. U tu svrhu, napravljena je tablica rabi boljeg pregleda i usporedbe dobivenih rezultata.

Tablica 5: Godina osnivanja agroturizma/OPG-a

Agroturizam/OPG	Agroturizam Stara Štala	Agroturizam Stari Kostanj	OPG Križmanić	OPG MIRAI Aromatica	Budak j.d.o.o. i Konoba Doma
Godina osnivanja	2013.	1998.	2003.	2020.	2015.

Izvor: izrada autora, 2023.

Prema dobivenim rezultatima, počeci zasnivanja djelatnosti vezanih uz ruralni turizam u Središnjoj Istri datiraju iz 2000-ih godina. Tablica prikazuje kako su svi ispitani agroturizmi ili OPG-ovi relativno novi, odnosno započeli su s poslovanjem prije nekoliko godina. Većina nositelja se već ranije zanimala za ovaj oblik turizma, no navedene su godine službenog početka poslovanja. Kao iznimka, navodi se agroturizam *Stari Kostanj* koji, prema riječima njegovog nositelja, započinje poslovanjem 1998. godine, što je nešto ranije od ostalih ispitanih seoskih gospodarstava. Gore navedeni podaci ističu kako su se svi ispitani nositelji relativno kasnije odlučili za ovaj oblik turizma, što je i logičan odabir s obzirom da tek u posljednjim godinama ruralni turizam doživljava svoj procvat.

Drugo pitanje ističe osobnu motivaciju za pokretanje vlastitog poslovanja. Kao najčešći razlog navodi se povećanje prihoda i osobna želja za prodajom domaćih poljoprivrednih proizvoda. Također, navodi se nezadovoljstvo prijašnjim poslom, nemogućnost napredovanja i loš odnos između radnika i poslodavaca. Kao različitost, nositelj agroturizma *Stari Kostanj* navodi putovanje u Toscanu i upoznavanje s njihovim seoskim gospodarstvima kao poticanje želje za pokretanjem sličnog poslovanja. Ekonomski razlozi su očekivano na prvom mjestu razloga za pokretanje vlastitog posla, važno je ostvarivanje većih prihoda, što utječe na osobno zadovoljstvo.

Stavovi nositelja agroturizama ili OPG-ova o razvijenosti ruralnog turizma u Središnjoj Istri i potencijalnim konkurentima je općenito pozitivan. Umjesto pojma konkurencija, intervjuirani nositelji lokalnih agroturizama i OPG-ova navode suradnike te ističu kako svi imaju mjesta za napredak i daljnje poslovanje. Također, neki smatraju kako je ponuda ruralnog turizma udaljena od potražnje u smislu da je ponuda znatno manjeg obujma te da svi OPG-ovi i agroturizmi na tom području imaju mogućnost za daljnje proširenje svog poslovanja i unapređenje ponude.

Opis vlastitog gospodarstva važan je za isticanje različitosti u percepciji nositelja, kao i za uviđanje prioriteta od strane nositelja. Prema tome, nositelj agroturizma *Stara Štala* opisuje svoje gospodarstvo kao agroturizam orijentiran na poljoprivredne djelatnosti koji prodaje domaće proizvode. Također, navodi se suradnja s ostalim lokalnim OPG-ovima. Kao glavne djelatnosti, nositelj ovog agroturizma navodi ratarstvo, stočarstvo, povrtlarstvo, vinogradarstvo i maslinarstvo. Za ovaj je agroturizam bitno napomenuti nadopunjavanje turističke ponude suradnjom s četiri lokalna OPG-a. Agroturizam *Stari Kostanj* opisuje svoje poslovanje kao jedno od prvih otvorenih u ovom obliku na području Središnje Istre te se od samih početaka bave proizvodnjom povrća i mesa i uslužnom djelatnošću. S druge strane, OPG Križmanić opisuje svoje seosko gospodarstvo kao održivo sa zero waste standardima. Njihovo se poslovanje bazira na proizvodnji povrća, voća i prerađevina, a kao glavni cilj navode stjecanje povjerenja od strane kupaca. OPG MIRAI Aromatica iz Tinjana opisuje svoje poslovanje kao bavljenje organskom i regenerativnom poljoprivredom i valorizacijom ljekovitog bilja s tog područja. Kao cilj navode educiranje stanovništva o benefitima bavljenja ruralnim turizmom i korištenja domaćih proizvoda iz lokalnih OPG-ova. Tvrtka Budak Produkt j.d.o.o. i Konoba Doma svoje poslovanje opisuju uzrečicom „od polja do stola“, čime ističu kako se njihova cjelokupna ponuda bazira na domaćoj proizvodnji te korištenju tih proizvoda u ugostiteljstvu.

Proizvodi i usluge važni su za privlačenje posjetitelja i postizanje atraktivnosti, kao i stvaranje pozitivnog imidža. Turistička ponuda koju odabrani agroturizmi i OPG-ovi imaju prikazana je opisno.

- Agroturizam *Stara Štala* – priprema hrane namirnicama iz vlastite proizvodnje, usluga smještaja
- Agroturizam *Stari Kostanj* – povrće, meso i mesni proizvodi
- OPG Križmanić – svježe povrće, kiseliš, namazi, sirupi. Prodaja na tržnici, mogućnost dostave
- OPG MIRAI Aromatica – voće i povrće i njihove prerađevine, sušeno začinsko bilje, proizvodi od samoniklog i ljekovitog bilja (čajevi, namazi i slično)
- Budak Produkt j.d.o.o. i Konoba Doma – svježe meso, suhomesnati proizvodi, usluge u poljoprivredi i usluge klanja, spremanje gotovih jela i usluživanje gostiju, catering

Od spomenutih proizvoda, ova su seoska gospodarstva uglavnom orijentirana na proizvodnju domaćeg voća i povrća, kao i mesa i mesnih proizvoda. Osim spomenutog, agroturizam *Stara Štala* u ponudi ima i uslugu smještaja, dok Budak Produkt j.d.o.o. i Konoba Doma svojim gostima nude pripremu gotovih jela i usluživanje, kao i uslugu cateringa. OPG Križmanić prodaje i dostavlja svoje domaće proizvode, a OPG MIRAI Aromatica u svojoj ponudi ima i razno začinsko, samoniklo i ljekovito bilje. Agroturizam Stari Kostanj svojim gostima nudi svo meso i povrće iz svoje proizvodnje.

Svaki ispitani agroturizam ili OPG razlikuje se od drugih po određenom detalju. Te posebnosti OPG-ova ili agroturizama ističu se u šestom pitanju. Radi preglednije mogućnosti usporedbe, napravljena je tablica s opisima specifičnosti u odabranim seoskim gospodarstvima.

Tablica 6: Specifičnosti odabranih agroturizama ili OPG-ova

Agroturizam/OPG	Agroturizam Stara Štala	Agroturizam Stari Kostanj	OPG Križmanić	OPG MIRAI Aromatica	Budak j.d.o.o. i Konoba Doma
Istaknuta specifičnost	100% domaća proizvodnja	veliki prihvatni kapacitet (50 ljudi) i vlastita proizvodnja	self service samoposlužni štand	fokus na održivost i očuvanje okoliša	proizvodnja i prerada hrane na imanju

Izvor: vlastita izrada autora, 2023.

Iz prethodne tablice vidi se kako je većina odabranih agroturizama ili OPG-ova orijentirana na vlastitu proizvodnju. Kao specifičnost, nositelj agroturizma *Stara Štala* navodi domaću proizvodnju u potpunosti, što je svakako velika prednost i atraktivni element u ruralnom turizmu. Nadalje, agroturizam *Stari Kostanj* osim vlastite proizvodnje, kao svoju specifičnost navodi i veliki prihvatni kapacitet od 50 osoba, dok OPG Križmanić navodi proizvodnju velikog broja domaćih proizvoda (namazi, kiseliš, sirupi, svježe povrće) koje je gostima dostupno u svakom trenutku zbog postojanja samoposlužnog štanda ispred njihove kuće. Cilj ovakve vrste poslovanja bio je da gosti u svakom trenutku mogu nabaviti svježu namirnicu iz domaćeg uzgoja. Firma Budak Produkt j.d.o.o. i Konoba Doma kao svoju posebnost navode vlastitu proizvodnju i preradu prehrambenih proizvoda na imanju te daljnje posluživanje istih u svojem restoranu. Dakle, osim otvorene poljoprivredne firme,

vlasnici Budak Produkta j.d.o.o. svoje proizvode pripremaju i poslužuju u Konobi Doma, u Svetom Petru u Šumi. OPG MIRAI Aromatica iz Tinjana kao svoju posebnost navodi fokusiranje na očuvanje okoliša, regeneraciju tla, očuvanje bioraznolikosti, nekorištenje nikakvih umjetnih dodataka u uzgoju hrane, izrađivanje imuniteta biljaka, kako ne bi bile ugrožene bolestima i štetnicima, upoznavanje i potenciranje korištenja samoniklog bilja. Drugim riječima, ovo obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo zaokreće svoje poslovanje u smjeru održivog razvoja, s ciljem očuvanja okoliša za budućnost. Ovakav oblik poslovanja sve je važniji u turizmu općenito, pa tako i u ruralnom turizmu. Važno je podizanje svijesti o zaštiti okoliša, kao i poduzimanje aktivnosti koje su prihvatljive bez buduće štete za gospodarstvo. Analizom specifičnosti, zaključuje se kako su svi ispitani agroturizmi i OPG-ovi orijentirani na vlastitu proizvodnju prehrambenih proizvoda, što je zapravo i temelj ruralnog turizma – uključuje poljoprivredne djelatnosti.

Broj zaposlenih u odabranim agroturizmima i OPG-ovima razlikuje se zbog raznih faktora kao što su veličina gospodarstva, vrsta djelatnosti kojom se bave, vijek poslovanja i ostalo. Ovi su podaci prikazani tablično, a zatim opisani.

Tablica 7: Ukupan broj zaposlenih

Agroturizam/ OPG	Agroturizam Stara štala	Agroturizam Stari Kostanj	OPG Križmanić	OPG MIRAI Aromatica	Budak j.d.o.o. i Konoba Doma
Broj zaposlenih	3 osobe	5 osoba	2 osobe	/ (samo nositelj)	8 osoba

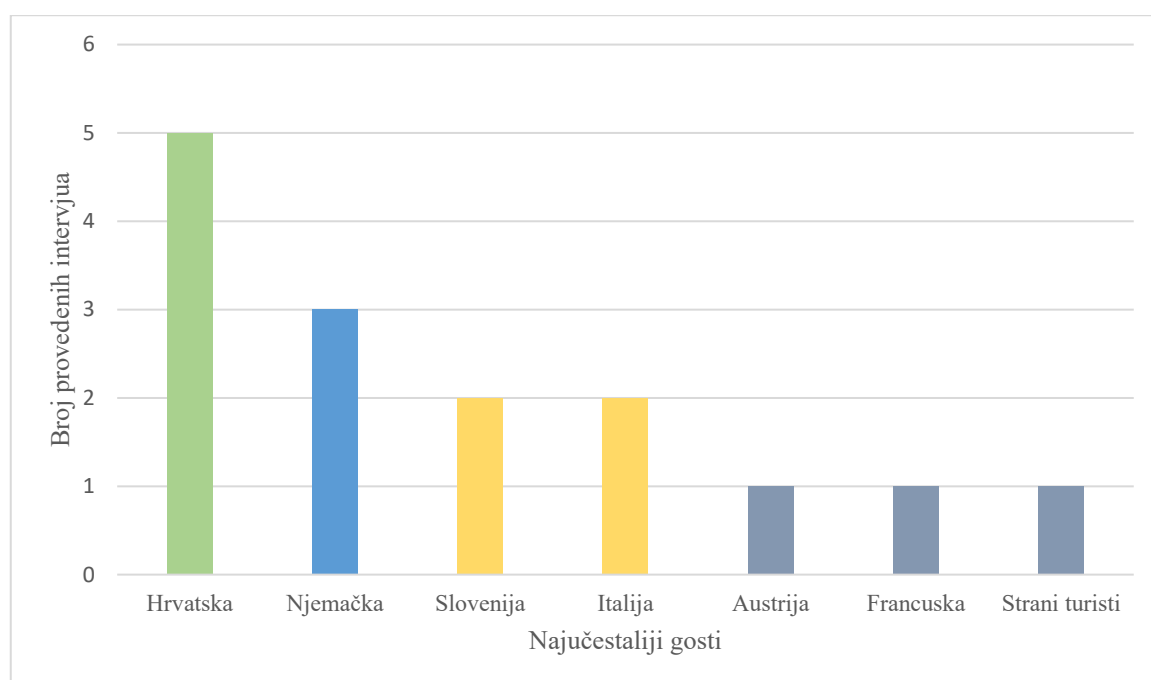
Izvor: vlastita izrada autora, 2023.

Od svih ispitanih agroturizama i OPG-ova, najveći broj zaposlenih ima Konoba Doma iz razloga što je to ugostiteljski objekt u Središnjoj Istri koji veoma dobro posluje te je potreban veći broj zaposlenih. U ostalim seoskim gospodarstvima kao zaposleni su uglavnom uključeni članovi obitelji, pa tako agroturizam *Stari Kostanj* broji 5 zaposlenih od kojih su svi unutar obitelji. Agroturizam Stara Štala ima ukupno 3 zaposlena, dok OPG Križmanić ima 2 zaposlena (supružnici Križmanić, ujedino i vlasnici gospodarstva). Od svih ispitanih, specifičan je OPG MIRAI Aromatica koji nema zaposlenih osoba, osim nositeljice Martine Štifanić. Iz svega priloženog može se zaključiti kako agroturizmi i Konoba Doma imaju

generalno više zaposlenih i veću potrebu za takvim brojem zaposlenih zbog veličine gospodarstva, dok obiteljsko poljoprivredna gospodarstva imaju nešto manje ili samo nositelje seoskog gospodarstva.

Nadalje, analiza nacionalne strukture gostiju važna je za prikaz potražnje i tržišta koje prevladava i koje je najviše zainteresirano za ovaj oblik turizma. Ovi su podaci analizirani grafički i opisno.

Graf 4: Nacionalna struktura gostiju odabranih agroturizama/OPG-ova

Izvor: vlastita izrada autora, 2023.

Od ukupno pet ispitanih agroturizama i obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava s područja Središnje Istre, svi iznose kako su im najučestaliji domaći gosti, odnosno oni iz Hrvatske. Razlog tome je što u zimskim mjesecima nema toliko turista na tom području, a i domaći turisti su više zainteresirani za kupnju i upotrebu domaćih prehrambenih proizvoda. Osim toga, troje od ukupno pet ispitanih nositelja tvrde kako su im jedni od učestalih gostiju Nijemci. Dva ispitana gospodarstva istaknula su goste iz Slovenije i Italije, dok je samo po jedno gospodarstvo istaknulo goste iz Austrije, Francuske i ostale strane turiste. Iz ovih se podataka jasno vidi kako sezonalnost utječe na seoska gospodarstva u smislu da su im još uvijek najčešći i najvjerniji domaći turisti, a zatim ostala tržišta.

Isticanje svrhe poslovanja važno je za shvaćanje poslovanja gospodarstava ruralnog turizma u Središnjoj Istri, kao i za pojašnjenje percepcije nositelja ispitanih agroturizama i OPG-ova o razvijenosti ovog oblika turizma. Kao najčešća svrha poslovanja navodi se postizanje što većeg zadovoljstva posjetitelja i upoznavanje istih s tradicijom Istre (starim zanatima, arhitekturom, kulturom, gastronomijom, poljoprivredom i slično). Također, povećanje osobnih prihoda i zarada na selu od poljoprivrede navode se kao ključni čimbenici poslovanja seoskih gospodarstava.

Izražavanje budućih planova ispitanih agroturizama i OPG-ova ključno je za praćenje trendova i prilagođavanje turističke ponude promjenama na turističkom tržištu. Važno je uočiti u kojem se smjeru kreću odabrana seoska gospodarstva te što smatraju kao prioritet. Navedeni budućni planovi ispitanika su:

- Agroturizam *Stara Štala* – dopuna sadržaja, osuvremenjivanje proizvodnje, daljnja ulaganja
- Agroturizam *Stari Kostanj* – unaprjeđenje smještaja i kvalitete turističke ponude
- OPG Križmanić – nastavak proizvodnje, poboljšanje opreme
- OPG MIRAI Aromatica – izgradnja i opremanje informativnog centra “Kuća samoniklog bilja”, povećanje poslovanja, izgradnja pogona za prerađu ljekovitog i začinskog bilja
- Budak Produkt j.d.o.o. i Konoba Doma – proširenje ugostiteljskog objekta i održavanje kvalitete poslovanja.

Odabrani agroturizmi i obiteljsko poljoprivredna gospodarstva svoju ponudu temelje na proizvodnji i prodaji domaćih proizvoda, bilo prehrambenih ili ostalih potrošnih proizvoda. Također, određeni agroturizmi uključuju ili će u budućnosti u svoju ponudu uvrstiti i smještaj, što će svakako utjecati na veći broj posjetitelja zainteresiranih za ruralni turizam. Iako su seoska gospodarstva još uvijek pod privatnih vlasništvom s malim brojem zaposlenih (uglavnom obitelj), sve se veći broj posjetitelja odlučuje upravo za ovakvu vrstu odmora.

Kao glavni cilj ovih seoskih gospodarstava, nositelji navode povećanje osobnih prihoda, ali i zadovoljstvo posjetitelja i štovanje tradicije, kao i očuvanje nekadašnjeg života na selu. Osim navedenog, kao iznimno važnu stavku navode i kvalitetu te svoje buduće planove maksimalno prilagođavaju svojim posjetiteljima kako bi postali konkurentni na već dinamičnom turističkom tržištu.

Zaključak

Ruralni turizam selektivni je oblik turizma koji svoj procvat na području Istarske županije doživljava početkom 21. stoljeća. Središnji dio Istarske županije uglavnom je ruralan, što pruža mogućnost razvijanja ovakvog oblika turizma. Otvaranjem vlastitih seoskih gospodarstava i obnovom ruralnih kuća unaprjeđuje se turistička ponuda ruralnog turizma. Središnja Istra ima velik broj agroturizama i obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava koji se bave proizvodnjom i prodajom raznih domaćih proizvoda te određeni nude i uslugu smještaja. Povećanjem dolazaka i noćenja turista kako u Istarskoj županiji, tako i konkretno u Središnjoj Istri, povećava se i potražnja za raznim oblicima turizma u koji se i ubraja ruralni turizam.

Empirijsko istraživanje rada uključuje pet intervjua s odabranim nositeljima lokalnih OPG-ova i agroturizama Središnje Istre. Analizom spomenutih intervjua potvrđuje se hipoteza i pojedinačni elementi iste. Središnja Istra turistički je razvijeno ruralno područje s raznolikom ponudom i velikim brojem seoskih gospodarstava koji znatno podižu imidž Istre kao turističke destinacije i na taj način utječu na podizanje atrakcijske osnove tog područja. Osim toga, statistički podaci dolazaka i noćenja turista u Središnjoj Istri također ukazuju na porast u potražnji za ovakvim oblikom turizma. Prema provedenom istraživanju, nositelji lokalnih seoskih gospodarstava maksimalno prilagođavaju i unapređuju svoju ponudu upravo s ciljem postizanja što većeg zadovoljstva posjetitelja, ostvarivanja lojalnosti i samim time poboljšanja imidža Istre kao destinacije ruralnog turizma. U Središnjoj se Istri otvara sve veći broj seoskih gospodarstava, a uglavnom su orijentirani na proizvodnju vlastitih prehrambenih proizvoda i smještaj posjetitelja. Turistička ponuda Središnje Istre uključuje brojne sadržaje i aktivnosti zajedno sa smještajem, a nositelji te ponude imaju brojne ideje i planove za budućnost kako dalje proširiti svoje poslovanje i modernizirati vlastiti gospodarstvo.

Ruralni turizam u Istarskoj županiji i Središnjoj Istri kao jednom od klastera odvija se planski i zakonski regulirano, a valja i napomenuti poticanje daljnjeg razvoja ovog oblika turizma od strane lokalne vlasti jer spomenuti razvoj utječe i na gospodarstvo Županije i povećanje prihoda od turizma.

Bibliografija

Knjige

- Geić, S. (2011) Menadžment selektivnih oblika turizma. Split: Sveučilišni studijski centar za stručne studije.
- Kantar, S. (2016.) Razvoj održivoga ruralnoga turizma: Potencijali Koprivničko – križevačke županije. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Ružić, P. (2011.) Ruralni turizam Istre – perspektive i činitelji razvoja, stanje i perspektiva. Poreč: Institut za poljoprivredu i turizam, Zavod za turizam.
- Žugaj, M., Dumičić, K., Dušak, V. (2006.) Temelji znanstvenoistraživačkog rada: metodologija i metodika. 2. dopunjeno i izmijenjeno izdanje. Varaždin: Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike

Članci

- Bošković, Desimir, Saftić, D. i Klara Trošt. "Planning and organising tourist destinations – the example of the rural Istria cluster". Tourism & Hospitality industry 2010. Proceedings, Faculty of Tourism and Hospitality Management Opatija, (2010.): 794-807
https://www.researchgate.net/publication/280830235_PLANNING_AND_ORGANISING_TOURIST_DESTINATIONS_THE_EXAMPLE_OF_THE_RURAL_ISTRIA_CLUSTER (preuzeto: 15.7.2023.)
- Bramwell, Bill. Rural tourism and sustainable rural tourism. Journal of Sustainable Tourism , (1994.): 2:1-2, 1-6
<http://dx.doi.org/10.1080/09669589409510679> (preuzeto: 15.7.2023.)
- Cohen, Erik. A Phenomenology of Tourist Experiences. Sociology 13, (1979.):179–201
<https://doi.org/10.1177/003803857901300203> (preuzeto: 16.5.2023.)
- Nash, Dennison i Valene L. Smith. Anthropology and Tourism. Annals of Tourism Research, 18 (1), (1991.) : 12-25,
[https://doi.org/10.1016/0160-7383\(91\)90036-B](https://doi.org/10.1016/0160-7383(91)90036-B) (preuzeto: 16.5.2023.)
- Smolčić Jurdana, Dora i Daniela Soldić Frleta. Sustainable rural tourism development – Tourists' satisfaction with Istria as a rural holiday destination. Tourism & Hospitality Management Opatija, (2012): 51.-59.
https://www.researchgate.net/profile/Daniela-Soldic-Frleta/publication/307607068_SUSTAINABLE_RURAL_TOURISM_DEVELOPMENT

[TOURISTS' SATISFACTION WITH ISTRIA AS A RURAL HOLIDAY DESTINATION/links/57cd47ee08ae5982518781dc/SUSTAINABLE-RURAL-TOURISM-DEVELOPMENT-TOURISTS-SATISFACTION-WITH-ISTRIA-AS-A-RURAL-HOLIDAY-DESTINATION.pdf](https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/zemljopisni-podaci/) , (preuzeto: 15.7.2023.)

Wilson, S., Fesenmaier, D. R., Fesenmaier, J., i Van Es, J. C. (2001). Factors for Success in Rural Tourism Development. Journal of Travel Research, (2001.), 40(2), 132–138.
<https://doi.org/10.1177/004728750104000203> (preuzeto: 15.7.2023.)

Internet stranice

Državni zavod za statistiku, dolasci i noćenja domaćih i stranih turista, županije (https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=BS_TU12.px&px_path=Turizam_Dolasci%20i%20no%20c4%87enja%20turista%20u%20komercijalnim%20smje%20a1tajnim%20objektima&px_language=hr&px_db=Turizam&rxid=c134fe74-330a-4ef8-aec5-a214fb837a22, preuzeto: 20.5.2023.)

Internet stranica istarske internetske enciklopedije - Istrapedia (<https://www.istrapedia.hr/hr/> , preuzeto 16.5.2023.)

Izvešće o izvršenju programa rada i financijskom poslovanju Turističke zajednice središnje Istre za razdoblje 01.01.- 31.12.2022. (<https://cms.central-istria.com/assets/e07e9685-18f9-4287-a0d5-4cb96ea9ef29.pdf>, preuzeto:20.5.2023.)

Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025. Finalni izvještaja Master plana (https://www.istra.hr/downloadf/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025.pdf , preuzeto: 13.7.2023.)

Službena web stranica Istarske županije (<https://www.istra-istria.hr/hr/opci-podaci/zemljopisni-podaci/> preuzeto 16.5.2023.)

Službeni turistički portal Turističke zajednice Istarske županije (<https://www.istra.hr/hr/destinacije/sredisnja-istra>, preuzeto: 22.5.2023.)

Službena PPT prezentacija Turističke zajednice Istarske županije i Ruralisa -konzorcija agroturizma i ruralnog turizma Istre (https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/turizam/AGROTURIZAM_Ruralis.ppt , preuzeto: 10.7.2023.)

Službeni turistički portal turističke zajednice Istarske županije – prihodi od stranih turista u 2021. godini (<https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/priopcenja/4011> , preuzeto: 20.5.2023.)

Priručnici

Priručnik za bavljenje seoskim turizmom; korak po korak od ideje do uspješnog poslovanja, Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, 2011. (https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/Prirucnik_Seoski_turizam.pdf, preuzeto 22.5.2023.)

Popis ilustracija

Tablica 1: Turistički promet Istarske županije 2016.-2022. godine, str.18

Tablica 2: Turistički promet Središnje Istre u 2022. godini, str.23

Tablica 3: Ostvarena noćenja i smještajni kapacitet prema vrstama objekta u 2022. godini, str.24

Tablica 4: Nacionalna struktura najučestalijih turista Središnje Istre u 2022. godini, str.26

Tablica 5: Godina osnivanja agroturizma/ OPG-a, str.42

Tablica 6: Specifičnosti odabranih agroturizama ili OPG-ova, str.44

Tablica 7: Ukupan broj zaposlenih, str.45

Graf 1: Sezonalnost u Istarskoj županiji u 2022. godini, prikaz po mjesecima, str.20

Graf 2: Struktura smještaja prema vrstama smještajnih jedinica, str.25

Graf 3: Broj ostvarenih noćenja turista po mjesecima u 2022. godini, str.26

Graf 4: Nacionalna struktura gostiju odabranih agroturizama / OPG-ova, str.46

Prilozi

Prilog 1: OPG Križmanić

Vlastito ime i prezime	Zvijezdana Križmanić
Naziv agroturizma/ OPG-a	OPG KRIŽMANIĆ
Datum	13.03.2023.

1. Kada ste odlučili pokrenuti vlastiti OPG/ agroturizam?

Naš OPG otvorili smo 2003. godine. Poljoprivreda nam je oduvijek bila u obitelji. U mom djetinjstvu obilježila je i usadila ljubav prema proizvodnji jer je bio je to dodatni izvor prihoda za moje roditelje kada su njihove radničke plaće bile male za njihove potrebe. Kako sam odrastala nakon osnovne škole upisala sam poljoprivrednu školu u Poreču iako nisam ni slutila da će mi to jednog dana biti moj život. Nakon udaje došla sam u obitelj gdje je poljoprivreda suprugovim roditeljima bila osnovno zanimanje i jedini izvor prihoda. Bilo je tu proizvodnja par osnovnih kultura mrkva, luk, krumpir koje su se prodavale na veliko u skladišta. otvorili smo OPG kako bi polako i mi mlađi se uključili u proizvodnju ali na svoj način.

2. Što Vas je osobito potaknulo za pokretanje OPG-a/agroturizma?

Za pokretanje OPG-a kao osnovne djelatnosti potaknulo me nezadovoljstvo u bivšim poduzećima u kojima sam prethodno radila, Smetalo me nemogućnost napredovanja vlastitim radom, nepravedan odnos između poslodavca i mene kao žene, mobing poslovođe, visina plaće koja nikad nije bila u okvirima onoga što smo radili, nekolegijalnost.

Jednostavno željela sam više i bolje, željela sam raditi za sebe i svoju obitelj a ne za poslodavca koji nije to cijenio. Rečenica koja je presudila bila je od ključne odluke bila je od mog zadnjeg direktora koji je rekao da smo mi radnici nesposobni i tu je nastao kaos u glavi i rekla sam dosta, Nisam više željela poniženja jer znala sam da mogu puno više. SADA ZNAM DA MOGU.

3. Što mislite o razvijenosti OPG-a u Središnjoj Istri i o Vašim potencijalnim konkurentima?

Ima puno vrijednih ljudi i bilo bi dobro da se ljudi polako okreću prirodi i proizvodnji. Malo je proizvođača i tu bi trebalo pokrenut taj klik, Zemlja koja je jaka u poljoprivredi bogata je. Puno je lažnih opg-ova koji su najčešće prekupci koji ruše ugled tržnica i povjerenje ljudi. Na konkurenciju ne gledam kao na suparnike već kao suradnike. Moj moto je prodajem svoje ako nemam šaljem ljude mojim prijateljima koji su također proizvođači. Mislim da nam samo zajedništvo, iskrenost i poštenje može otvoriti sva vrata ka uspjehu.

4. Kako biste najbolje opisali Vaš OPG/ agroturizam?

Naš OPG bazira se na proizvodnji povrća, maleni dio voća i prodajemo isključivo samo svoje. U proizvodnji imamo povrće koje nekad ne zadovoljava vizualno ali je kvalitetom isto kao i ono prve klase te se kao takvo iskoristi za neke druge proizvode. Od II klase podižemo vrijednost tako da to povrće sjeckamo i smrzzavamo i tako ga prodajemo kao mix za mineštrine. Ništa se ne baca i nastojimo sve iskoristiti. Nekad nam zbog nedostatka vremena nešto i promakne ali to su zanemarene količine. Prodajemo direktno kupcu i time preskačemo prekupce koji dižu cijene. Važno je biti iskren sa kupcima i kada steknete povjerenje to trebate poštivati i biti zahvalan na svemu.

5. Koji su Vaši proizvodi/usluge OPG-a/ agroturizma?

Svježe povrće, namazi, kiseliš, sirupi. Prodaja na tržnici, dostava nakon tržnice kupcima koji su udaljeni od tržnice ili jednostavno im je tako zgodnije do našeg povrća. Prodaja na kućnom pragu.

6. Što biste naveli kao specifičnost u Vašem OPG-u/ agroturizmu? (nešto čime se razlikujete od ostalih u Središnjoj Istri)

Naš OPG je ja mislim jedini u Središnjoj Istri koji ima u ponudi self service tako da imamo u sklopu kuće samoposlužni štand sa povrćem i proizvodima koji su dostupni takoreći 0-24. Željeli smo da svi koji žele dobiju svježe povrće i u vrijeme kada tržnice ne rade. Željeli smo pokloniti svoj rad i trud na povjerenje kupcima i zahvalni smo na tome. Često nam ljudi postavljaju pitanje jesu li svi poštjeni? Mislimo da jesu i ne želimo drugačije vjerovati. Ako si i netko uzme nešto više neće nas oštetiti. Ako ikad i bude drugačije samo sebi stavljamo teret.

7. Koliko ima zaposlenih u OPG-u/ agroturizmu?

Zaposleni smo samo ja i suprug.

8. Odakle Vam najčešće dolaze gosti?

Kupci nam dolaze iz cijele Istre od Lanišća do Pule. U sezoni je jako puno turista koji borave u našem selu koji su oduševljeni povrćem. Divno je čuti kako pričaju o okusima. Nekad ih i povedemo da pogledaju gdje raste i njihovi osmjesi su nam nagrada. Od ove godine su čak dolazili i od susjednih sela i općina.

9. Što biste naveli kao svrhu Vašeg poslovanja?

Biti dosljedan onome što radiš, biti pošten i iskren sa ljudima i tada se sve samo odvija, najbolja reklama je preporuka.

10. Koji su Vaši budući planovi za OPG/ agroturizam?

Nastaviti sa proizvodnjom, možda još jedan plastenik, kupnja novijeg traktora.

Prilog 2: OPG Merklin Karin i Agroturizam Stara štala

Vlastito ime i prezime	Valter Merklin
Naziv agroturizma/ OPG-a	OPG Merklin Karin Agroturizam Stara Štala
Datum	05.04.2023.

1. Kada ste odlučili pokrenuti vlastiti OPG/ agroturizam?

Prije 12 godina, pokrenuli smo ga prije 10 godina, odnosi se na agroturizam OPG je od ranije.

2. Što Vas je osobito potaknulo za pokretanje OPG-a/ agroturizma?

Za pokretanje agroturizma je bio razlog dodatni izvor prihoda kako bi se familija uopće nastavila baviti poljoprivrednom djelatnosti profesionalno, inače bili smo na prekretnici ili širenje djelatnosti ili odustajanje od poljoprivrede i zatvaranje OPG-a.

3. Što mislite o razvijenosti OPG-a u Središnjoj Istri i o Vašim potencijalnim konkurentima?

Nikoga ne gledam kao konkurenciju nego kao kolege koji se bavimo sličnim djelatnostima i pokušavamo od toga izvući maksimum za svoje familije. Ovisno o djelatnostima neki OPG-ovi napreduju brže, neki sporije a neki stagniraju, to ovisi i o starosti i brojnosti članova OPG-a i o tome dali se OPG bavi isključivo primarnom proizvodnjom ili ima neki oblik prerade i oplemenjivanja proizvoda. Široka tema...

4. Kako biste najbolje opisali Vaš OPG/agroturizam?

Teško je sam o sebi pisati ali ukratko. Kroz agroturizam prodajemo gotovo svu poljoprivrednu proizvodnju sa 30 ha obradivih površina, nečega ima malo viška što se dalje prodaje otkupljivačima nečega malo nedostaje i to se nadopunjava sa druga 4 OPG-a u okolici. Bavimo se stočarstvom, ratarstvom, povrtlarstvom, vinogradarstvom i maslinarstvom sve bazirano na prodaju kroz agroturizam, viškova ima samo u povrtlarstvu i nešto malo mlijeka što se dalje prodaje otkupljivačima.

5. Koji su Vaši proizvodi/usluge OPG-a/ agroturizma?

Pružamo usluge smještaja i pripreme hrane iz pretežito vlastitih namirnica.

6. Što biste naveli kao specifičnost u Vašem OPG-u/agroturizmu? (nešto čime se razlikujete od ostalih u Središnjoj Istri)

Specifičnost je što smo 90% samodostatni i u ponudi imamo samo hranu koja se tiče proizvodnje na našem OPG-u, npr. ne nudimo janjetinu kad ne uzgajamo ovce, ne nudimo tartufe kada ih ne skupljamo....

7. Koliko ima zaposlenih u OPG-u/ agroturizmu?

Stalno zaposlenih tri, ostalo se uskače po potrebi i kad se ima vremena, članovi OPG-a (familija)

8. Odakle Vam najčešće dolaze gosti?

Francuska, Slovenija, Hrvatska, Njemačka

9. Što biste naveli kao svrhu Vašeg poslovanja?

Bolji standard života na selu za familiju, a za goste prezentacija domaće hrane kako se nekad jelo, a stranim gostima upoznavanje Istarske kuhinje kroz domaće gušte.

10. Koji su Vaši budući planovi za OPG/ agroturizam?

Ahh. Ovisno o situaciji i trendu. Dopuna sadržaja za goste na smještaju, osuvremenjivanje poljoprivredne proizvodnje, ulaganje u preradu za potrebe OPG-a kroz poboljšanje procesa prerade i uvjeta skladištenja proizvoda.

Prilog 3: OPG MIRAI Aromatica

Vlastito ime i prezime	Martina Štifanić
Naziv agroturizma/ OPG-a	OPG MIRAI Aromatica
Datum	26.04.2023.

1. Kada ste odlučili pokrenuti vlastiti OPG/ agroturizam?

Odlučila sam ga pokrenuti tamo negdje 2017. godine, no službeno je registriran 2020. godine kada su ostvareni uvjeti za to.

2. Što Vas je osobito potaknulo za pokretanje OPG-a/ agroturizma?

Mogućnost legalne prodaje viška vlastitih poljoprivrednih proizvoda.

3. Što mislite o razvijenosti OPG-a u Središnjoj Istri i o Vašim potencijalnim konkurentima?

Smatram da konkurencija ne postoji, tj. da je ponuda daleko manja od potražnje za lokalnim poljoprivrednim proizvodima. Smatram da je potencijal velik i da ima jako puno mogućnosti. Mislim da je većina OPG-a previše pasivna i da bi mogli puno više nego što trenutno postižu.

4. Kako biste najbolje opisali Vaš OPG/agroturizam?

OPG koji se prvenstveno bavi organskom i regenerativnom poljoprivredom i pokušava maksimalno valorizirati samoniklo i ljekovito bilje, te educirati stanovništvo o ogromnim benefitima koji se nalaze svuda oko nas.

5. Koji su Vaši proizvodi/usluge OPG-a/ agroturizma?

Primarni proizvodi – voće i povrće, te njihove prerađevine

Sušeno začinsko bilje

Proizvodi od samoniklog i ljekovitog bilja – sušeno u obliku čajeva, ukiseljeno, u obliku netipičnih namaza.

6. Što biste naveli kao specifičnost u Vašem OPG-u/agroturizmu? (nešto čime se razlikujete od ostalih u Središnjoj Istri)

Fokus na očuvanje okoliša, regeneraciju tla, očuvanje bioraznolikosti, nekorisćenje nikakvih umjetnih dodataka u uzgoju hrane, izrađivanje imuniteta biljaka kako ne bi bile ugrožene bolestima i štetnicima, upoznavanje i potenciranje korištenja samoniklog bilja.

7. Koliko ima zaposlenih u OPG-u/ agroturizmu?

Niti jedan zaposleni.

8. Odakle Vam najčešće dolaze gosti?

Lokalni, sa područja Središnje Istre.

9. Što biste naveli kao svrhu Vašeg poslovanja?

Upoznavanje stanovništva kako je moguće uzgajati hranu i bez narušavanja prirodnih zakonitosti, bez korištenja umjetnih gnojiva i pesticida, te da sve što nam treba – priroda se za to pobrinula, samo to moramo upoznati.

10. Koji su Vaši budući planovi za OPG/ agroturizam?

Izgradnja i opremanje Informativnog centra „Kuća samoniklog bilja“

Povećati površine pod uzgojem ljekovitog i začinskog bilja

U daljoj budućnosti pogon za preradu ljekovitog i začinskog bilja.

Prilog 4: Budak Produkt j.d.o.o. i Konoba Doma

Vlastito ime i prezime	Mihael Budak
Naziv agroturizma/ OPG-a	Budak Produkt j.d.o.o. Konoba Doma
Datum	25.05.2023.

1. Kada ste odlučili pokrenuti vlastiti OPG/ agroturizam?

2015.

2. Što Vas je osobito potaknulo za pokretanje OPG-a/ agroturizma?

Vlastita proizvodnja hrane(žitarice i povrće)svinjogojstvo,(vlastita farma svinja)te dugogodišnje iskustvo u proizvodnji i preradi mesa i turizmu.

3. Što mislite o razvijenosti OPG-a u Središnjoj Istri i o Vašim potencijalnim konkurentima?

Smatram da su opg -ovi dovoljno razvijeni te da je sama konkurencija zdrava za poslovanje.

4. Kako biste najbolje opisali Vaš OPG/agroturizam?

Od polja do stola.

5. Koji su Vaši proizvodi/usluge OPG-a/ agroturizma?

Suhomesnati proizvodi i svježe meso, usluge u poljoprivredi i usluge klanja , spremanje gotovih jela i usluživanje gostiju, catering.

6. Što biste naveli kao specifičnost u Vašem OPG-u/agroturizmu? (nešto čime se razlikujete od ostalih u Središnjoj Istri)

Specifičnost je u tome što gostima nudimo hranu koju proizvodimo i prerađujemo na imanju.

7. Koliko ima zaposlenih u OPG-u/ agroturizmu?

8 stalnih radnika.

8. Odakle Vam najčešće dolaze gosti?

Istarska ,Primorsko Goranska i Zagrebačka županija, Italija, Slovenija, Austrija i Njemačka.

9. Što biste naveli kao svrhu Vašeg poslovanja?

Svrha poslovanja je zadovoljstvo naših potencijalnih gostiju i rentabilnost poslovanja.

10. Koji su Vaši budući planovi za OPG/ agroturizam?

Održavati kvalitetu poslovanja i te možda proširenje ugostiteljskog objekta.

Prilog 5: Agroturizam „Stari Kostanj“

Vlastito ime i prezime	Petar Grubišić
Naziv agroturizma/ OPG-a	Agroturizam Stari Kostanj
Datum	21.06.2023.

1. Kada ste odlučili pokrenuti vlastiti OPG/ agroturizam?

Agroturizam smo pokrenuli 1998. godine.

2. Što Vas je osobito potaknulo za pokretanje OPG-a/ agroturizma?

Putovanje u Toscanu i upoznavanje s njihovim agroturizmima.

3. Što mislite o razvijenosti OPG-a u Središnjoj Istri i o Vašim potencijalnim konkurentima?

Svi imamo mjesta za napredak.

4. Kako biste najbolje opisali Vaš OPG/agroturizam?

Otvoren među prvima, slijedi smjernice od početka, proizvodi se vlastito povrće i meso, a sukladno proizvedenom se primaju gosti.

5. Koji su Vaši proizvodi/usluge OPG-a/ agroturizma?

Svo meso i povrće.

6. Što biste naveli kao specifičnost u Vašem OPG-u/agroturizmu? (nešto čime se razlikujete od ostalih u Središnjoj Istri)

Pa razlikujemo se baš po tome što primamo do 50 ljudi i proizvodimo svu hranu.

7. Koliko ima zaposlenih u OPG-u/ agroturizmu?

Cijela obitelj od 5 članova.

8. Odakle Vam najčešće dolaze gosti?

Zimi imamo uglavnom domaće goste iz Pule i Rijeke, a ljeti uglavnom goste iz Njemačke i Italije.

9. Što biste naveli kao svrhu Vašeg poslovanja?

Dobar život i zarada na selu.

10. Koji su Vaši budući planovi za OPG/ agroturizam?

Budući planovi su raditi na kvaliteti, ali i na smještaju koji je sve više tražen.